

Van Erfgoed, naar identiteit in ruimte
De kunst van het verbinden

The
Missing
Link

Wie zijn wij?

De kunst van het verbinden

The Missing Link

The Missing Link is een advies- en onderzoeksbureau gespecialiseerd in archeologie, erfgoed en ruimtelijke ontwikkeling.

Wij werken met een multidisciplinair team aan visie- en planvorming voor gebiedsontwikkelingen, erfgoedbeleving, beleid en archeologisch projectmanagement.

Met onze specialistische kennis verbinden we het verleden met de opgave van de toekomst.

Op basis van co-creatie werken we aan betekenisvolle plekken in stad en land.

<http://www.the-missinglink.nl>

Maatschappelijke opgaves en identiteit

Inzetten van verhaallijnen

Erfgoed

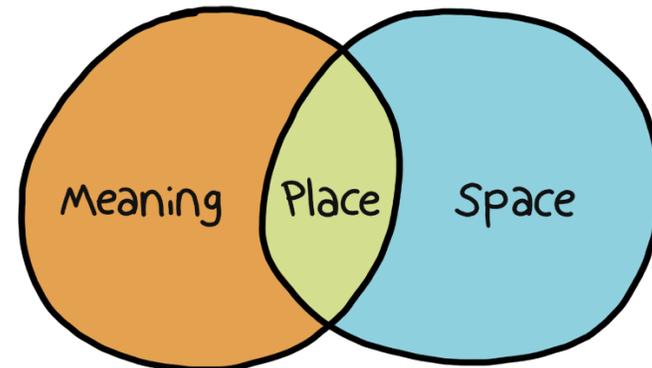
De leefomgeving = Erfgoed en vice versa

De identiteit van een plek wordt bepaald door mensen die er hun sporen hebben achtergelaten en verhalen hebben doorverteld. Dat verhaal is nooit af. Het voortbouwen op die waarde maakt nieuwe woon- en leefomgevingen prettig en duurzaam.

Het gedeelde verhaal draagt bovendien bij aan sociale samenhang. Een plek waarmee mensen zich verbonden voelen en zich kunnen identificeren geeft meerwaarde en betekenis.

Identiteit is een constructie, dynamisch, fragmentarisch en niet (altijd) rationeel

Het maakt van een ruimte een thuis.

De waarde van erfgoed

erfgoed waarde

straat
waarde

economische
waarde

toekomst
waarde

Erfgoed als kans

2

Communicatie

- participatie
- gebiedspromotie
- website
- magazine
- blogs/vlogs/insta
- co-creatie

3

Ruimtelijke beleving

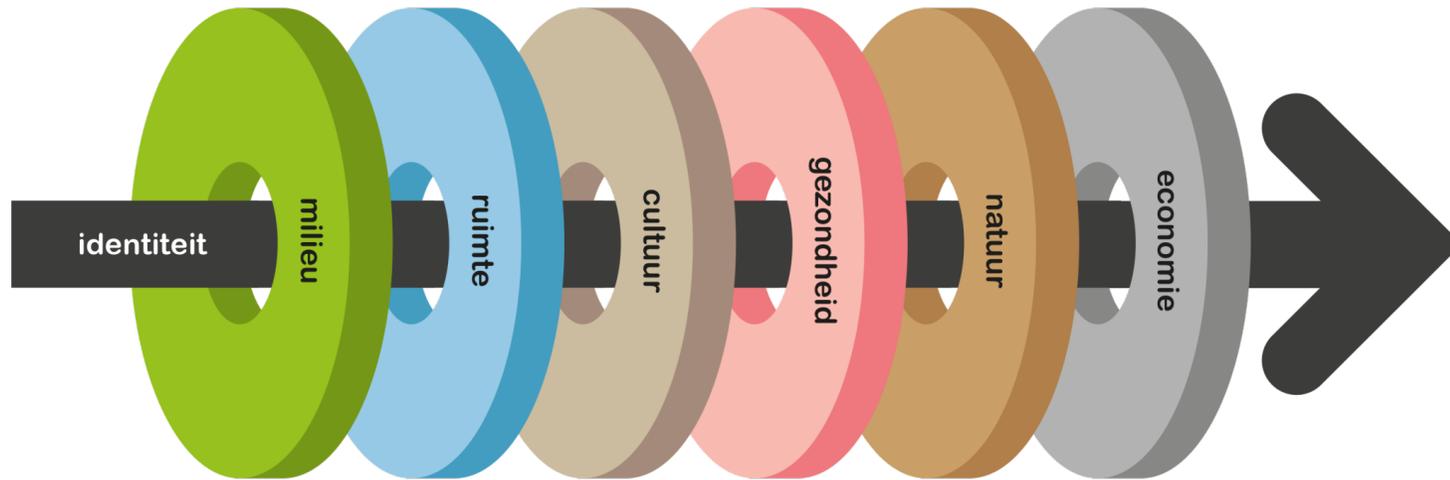
- tijdelijk: placemaking
- permanente verwijzingen

1

Plan & conceptvorming

- ambities
- historische waarden vertalen
 - ruimtelijk programma
 - bouwstenen
 - kleur/ materiaal
 - vormen

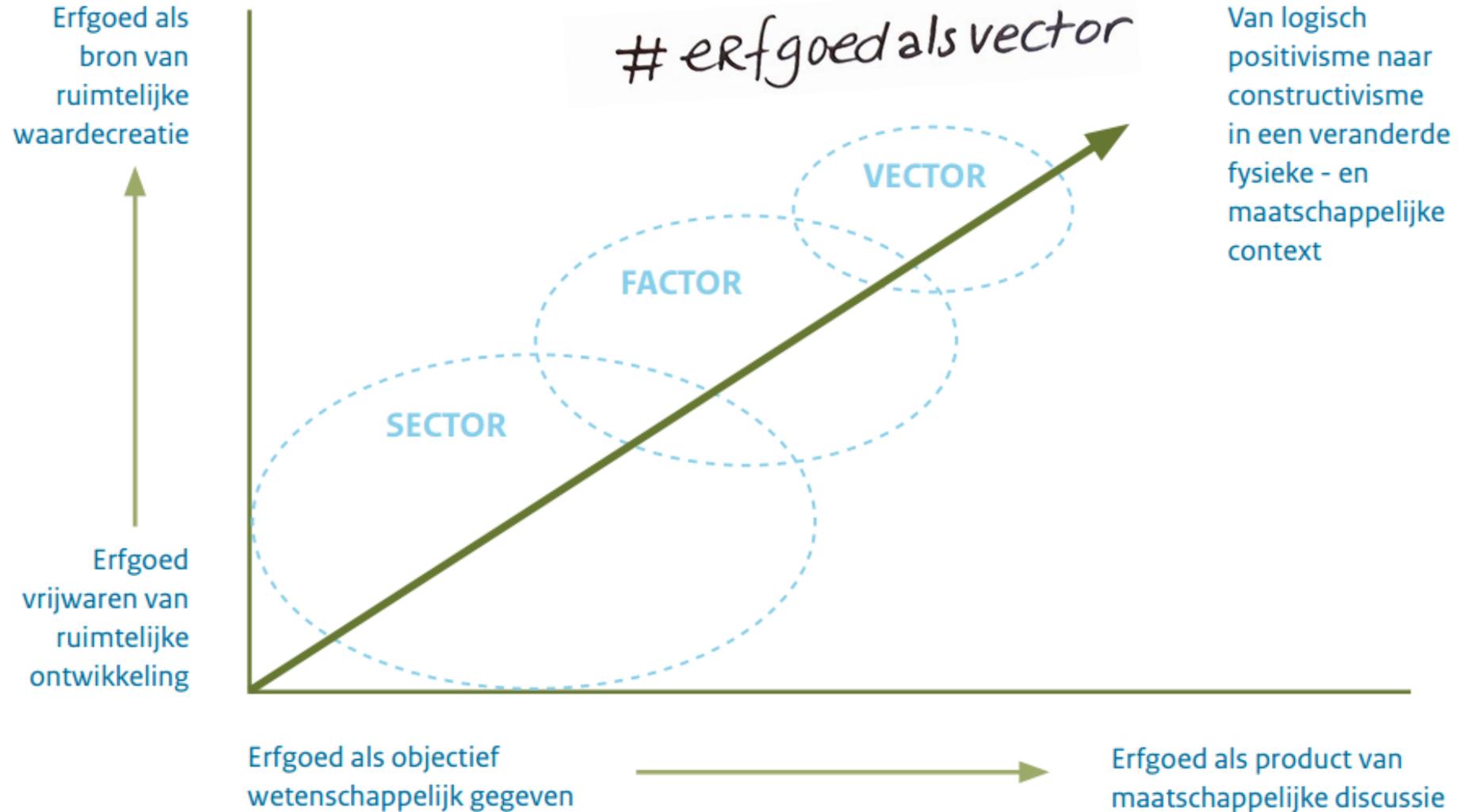
Integrale visie

integraal

- erfgoed verbreden naar identiteit
 - integraal i.p.v. sectoraal
- verbinden met de agenda van stakeholders
- veel beeld, zo ontstaat een gezamenlijke taal

Nieuwe realiteit

Erfgoedmaken

Erfgoed-maken als interactief maatschappelijk (ontwerp)proces.

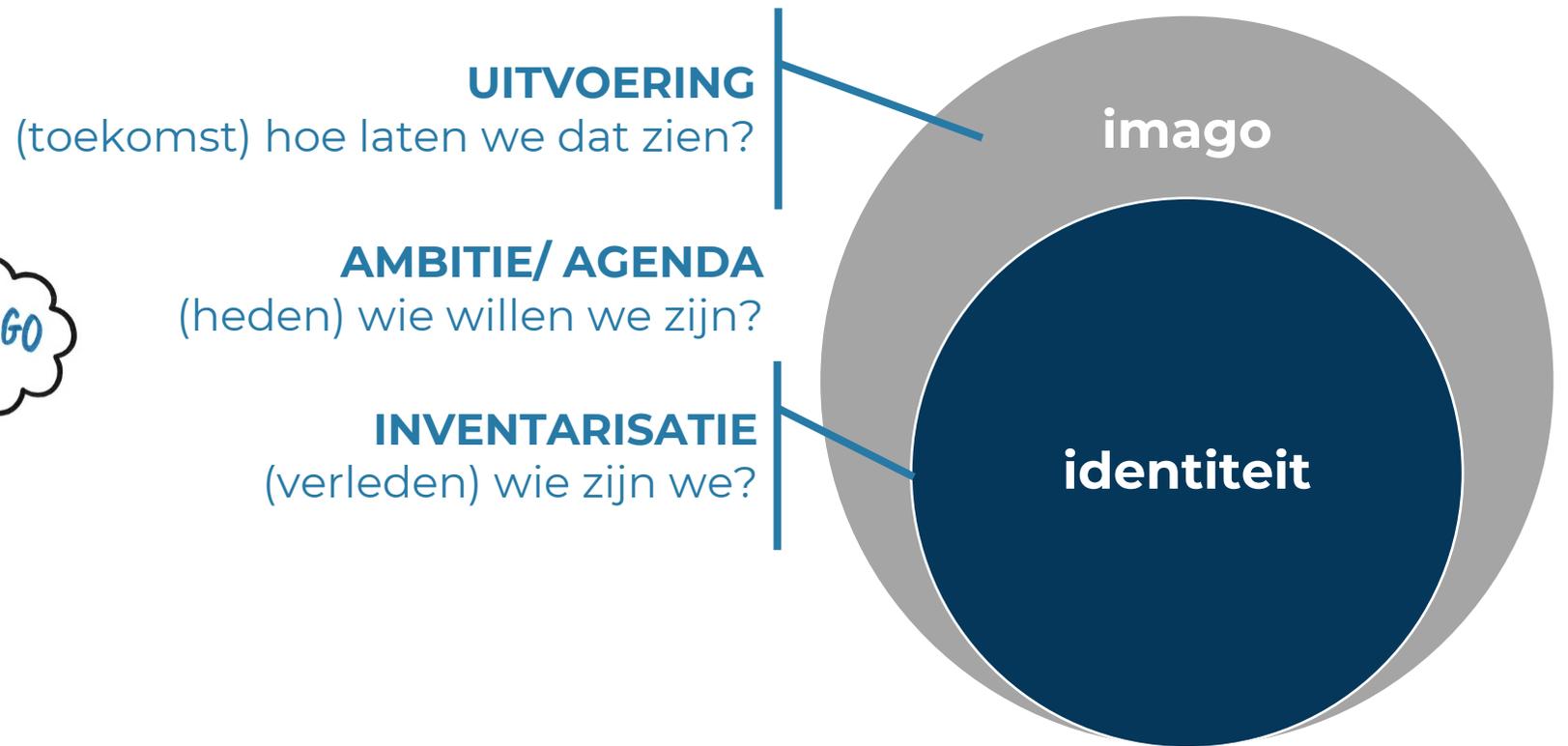
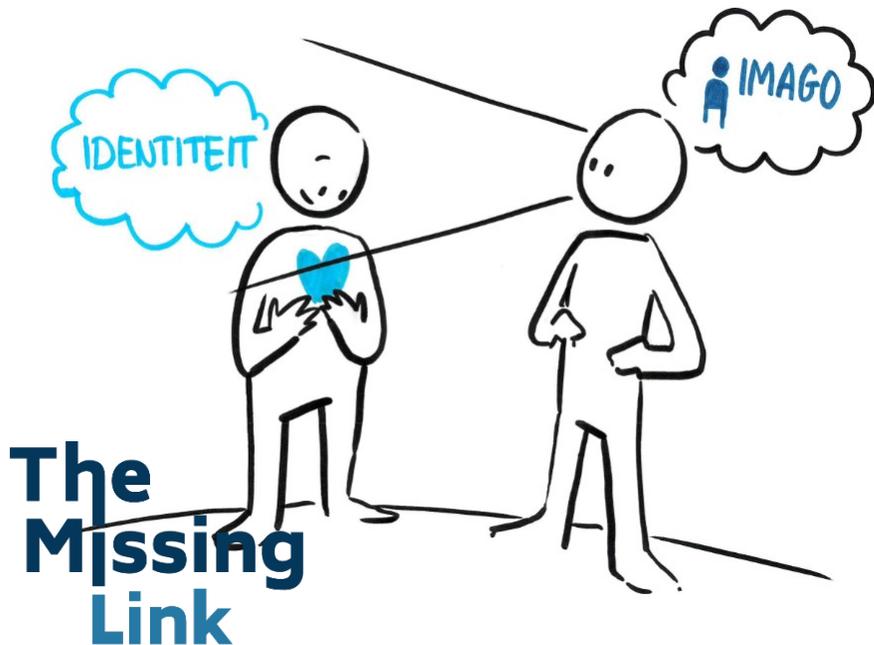
- Een nieuw speelveld, met nieuwe verbindingen tussen planners, stadmakers, projectontwikkelaars, erfgoedprofessionals en lokale spelers.
- Nieuwe benaderingen bij de vormgeving van de leefomgeving, waar lokale identiteiten, collectieve waarden en vormen van co-design steeds belangrijker worden.

samenstad maken

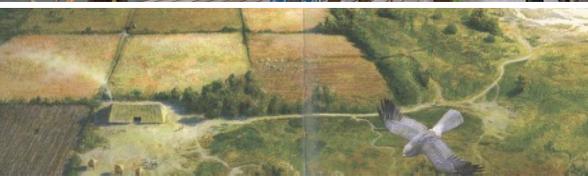
Identiteit als bouwsteen

om je te kunnen identificeren met een plek zijn verhalen nodig

Verbinden van: welk verleden met welke toekomst?

NIET (alleen) over plekken en feiten maar
WEL (vooral) over mensen en toekomst

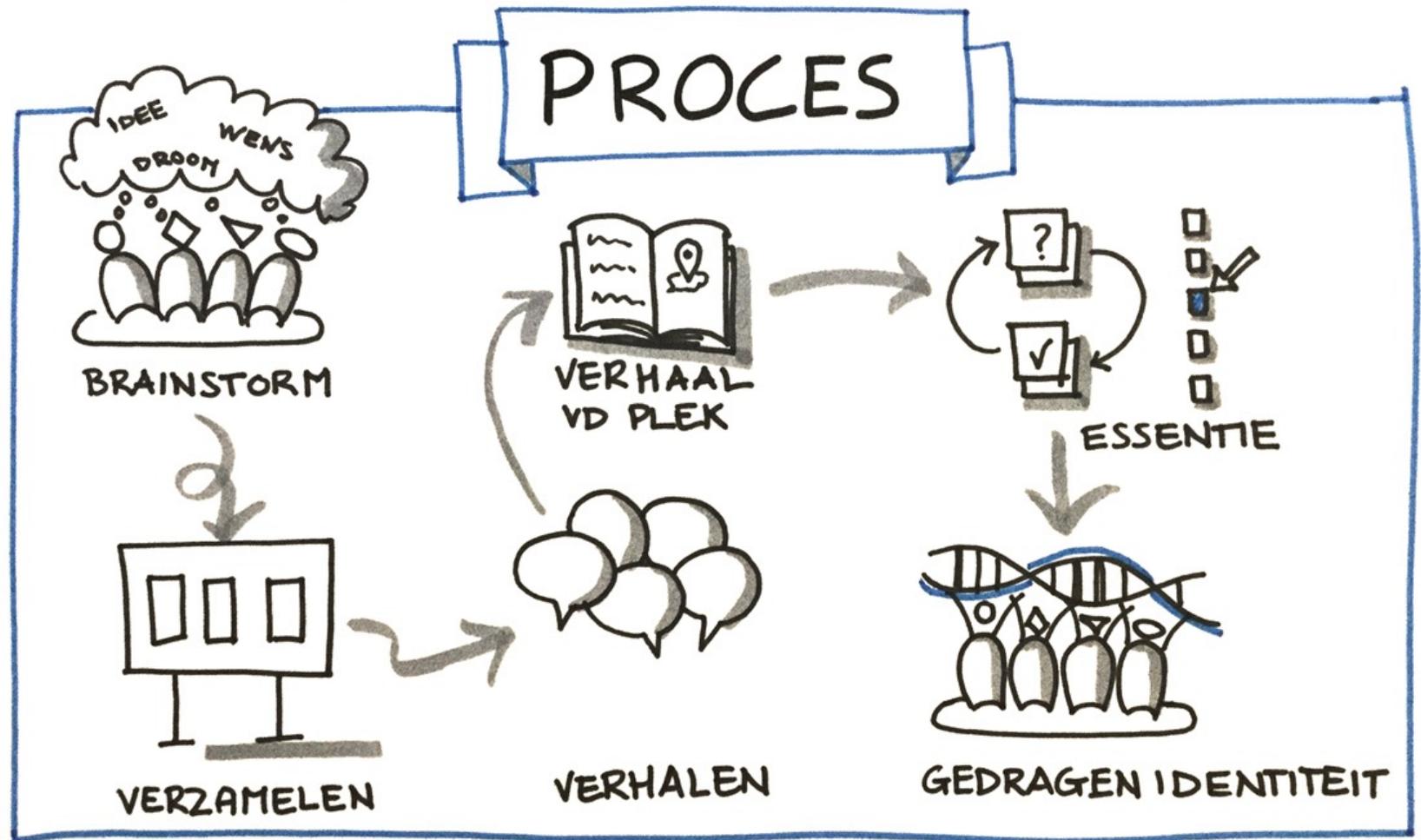
NU

- Archeologie
- Historische geografie
- Landschap
- Gebouwen
- Verhalen & mythen
- Mensen
- Gebruiken, Vieringen

How do we do that? *methode*

1. Analyse
2. Ambitie
3. Vormgeven

Integraal en **P**articipatief

Dé identiteit bestaat niet dus wat past het best

Coleur locale
DNA
Identiteit
kernwaarden

>> Kwelder en kregengebied

VERHAAL VAN DE PLEK

HET LANDSCHAP ONTSTAAT

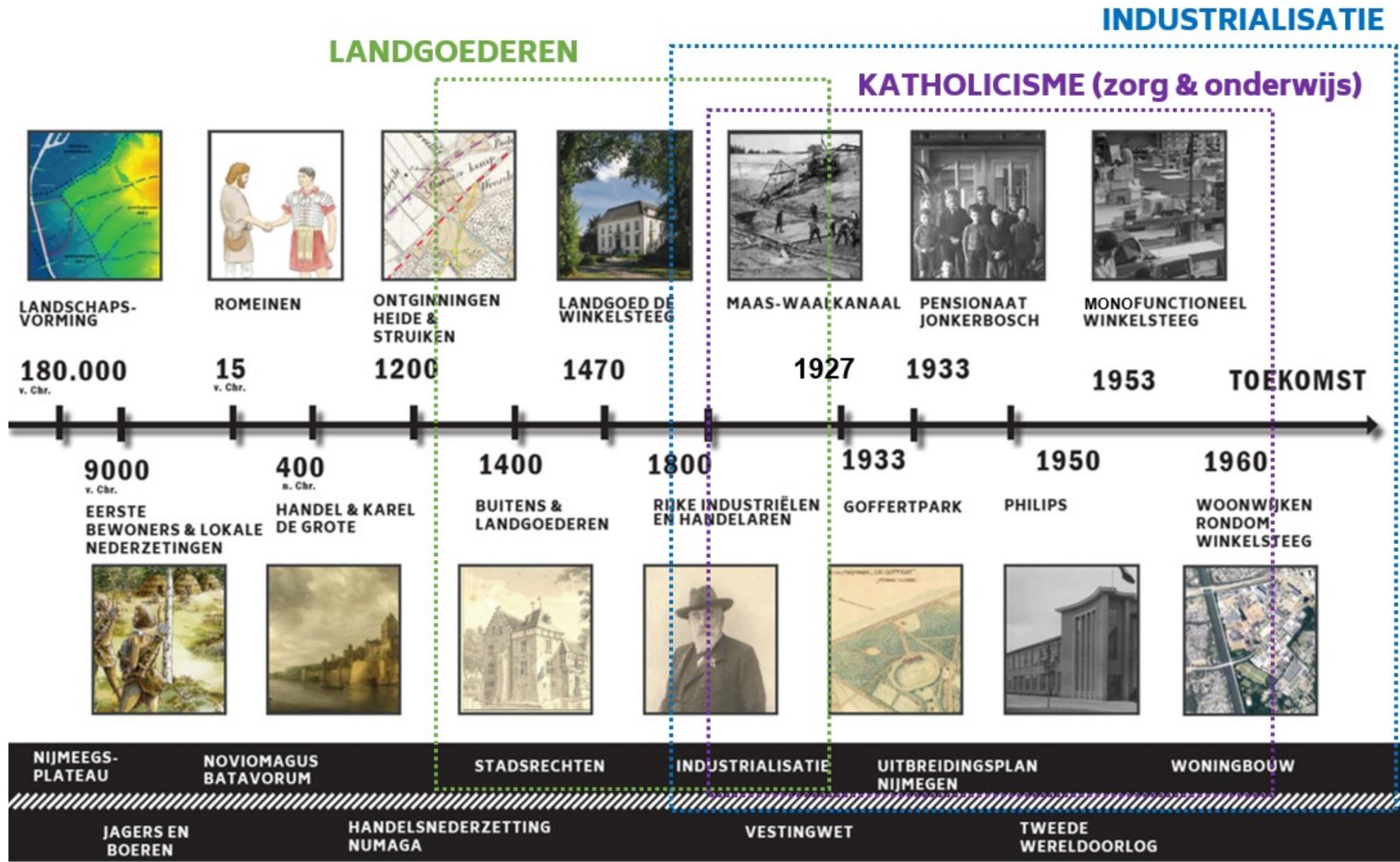
Het landschap van het huidige Wormerland wordt zo'n 10.000 jaar geleden gevormd. In deze tijd stijgen de temperaturen en smelten de ijskappen. Het land raakt snel dichtbegroeid, en door de grondwaterstijging wordt het een drassig en heuvelachtig veengebied. De Noordzee loopt vol met smeltwater, totdat zo'n 7000 jaar geleden de huidige kustlijn ontstaat. Langs de kust vormen zich strandwallen, met daarachter een kwelder- en kregengebied dat regelmatig overstromt met zeewater.

Door het landschap kronkelt de Zaan. Deze bestaat in die tijd uit twee delen: één deel stroomt naar het noorden, richting het huidige IJsselmeer, een ander deel komt uit in het Oer-IJ. Deze zeemonding bevindt zich ter hoogte van het huidige Castricum, maar slibt uiteindelijk dicht. Het huidige Wormerland is onderdeel van één groot veenmoeras.

>> Zaan's hoogveenmoeras 2750 v. Chr.

Winkelsteeg: Relatie met de stad

De Waalsprong, Nijmegen Van verhaallijnen...

DE WAALSPRONG NIJMEGEN

HANDBOEK ERFGOEDBELEVING

DE WAALSPRONG: AL EEUWEN OUD

2 HET VERHAAL VAN DE WAALSPRONG

TIJDLIJN GAAT
VERDER OP
VOLGENDE
PAGINA

VERHALEN

Verhalen zijn belangrijk. Mensen voelen zich thuis op een plek als ze het verhaal ervan kennen. Ze voelen zich er dan meer mee verbonden. Het verhaal van De Waalsprong bestaat uit gebeurtenissen, gebouwen, archeologie, landschap, verhalen en tradities. Het is waardevol om deze verhalen te kennen, te delen en te gebruiken. Het verleden geeft immers ook vorm aan het nu en de toekomst.

Verleden – heden - toekomst

Team Park. Teylingen

Strategisch gelegen

3000 v Chr.

1614

1676

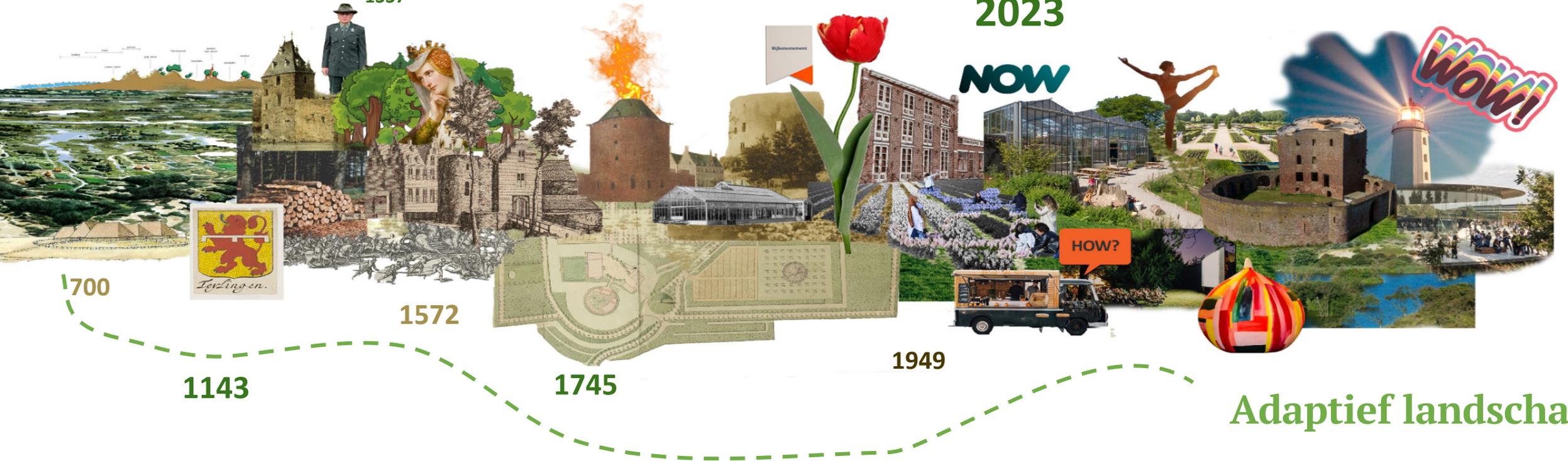
1337

1889

1914

2023

2030

1700

1143

1572

1745

1949

Adaptief landschap

KERNWAARDENSSESSIE

3 APRIL 2017 | 17.00 – 20.00 UUR | CAFE DE BATAAF

De gemeente Wormerland streeft ernaar de identiteit van Wormer-land als uitgangspunt te nemen voor het opstellen van de Omgevingsvisie. Op die manier wordt gewerkt aan een passende toekomst die recht doet aan het unieke verleden en de bestaande kwaliteiten verstrekt. Hiervoor heeft The Missing Link twee workshops georganiseerd, waarvan de eerste bestaat uit een kernwaardensessie. Naast beleidsmedewerkers waren er bij deze sessie ook betrokkenen uit het erfgoedveld aanwezig.

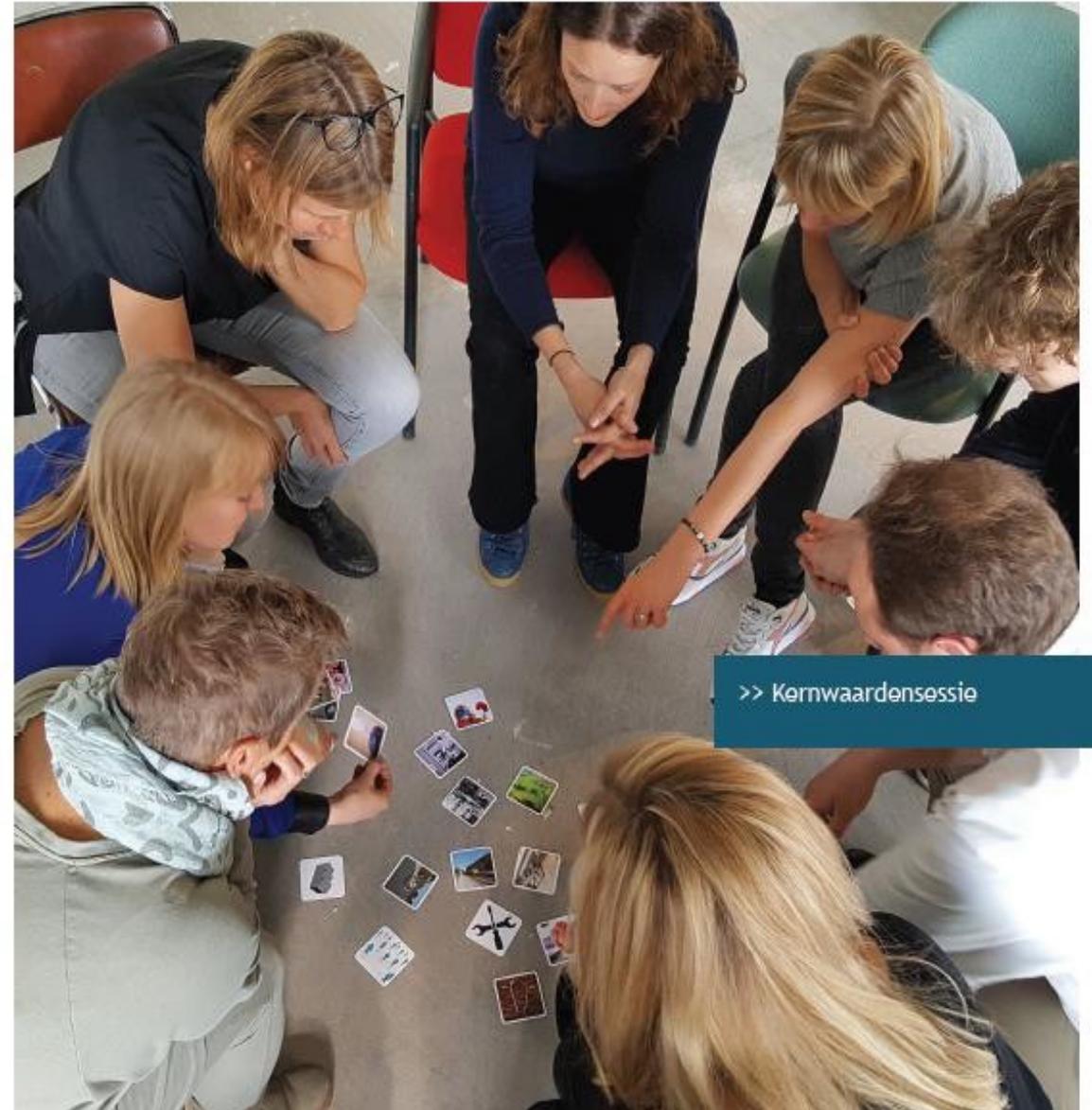
Doel was om de kernwaarden te selecteren die voor Wormerland van belang zijn en meegenomen dienen te worden in het toekomstig beleid. Hiervoor zijn de deelnemers in vier groepen uit elkaar gegaan. Uit een stapel van vijftien kaarten met zowel erfgoedelementen als algemene concepten kozen zij er drie die het beste de identiteit van Wormerland weergeven. Vervolgens werden deze resultaten gedeeld in de groep, waardoor er een mooi gesprek op gang kwam.

UITDAGINGEN

Tijdens de gesprekken met de deelnemers kwamen er diverse uitdagingen naar voren. Zo moet er een balans gevonden worden tussen het behoud van de aanwezige natuur, het accommoderen van toerisme enerzijds en het omgaan met recreatiedruk anderzijds. Het Wormer- en Jisperveld is een delicaat gebied, maar ook een goedbewaard geheim dat graag wordt gedeeld. Er werd benadrukt dat het verleden van Wormerland (nog) beter zichtbaar gemaakt kan worden zodat de verhalen gaan leven: voor zowel recreanten en toeristen als bewoners. Het Zaanoeverbied leent zich beter voor dynamische

activiteiten en woningbouw dan het prachtige groene hart van de gemeente. Het is zaak hierbij rekening te houden met de eigenheid van de verschillende deelgebieden van de gemeente. Daarbij werd ook het behoud van de eigenheid van Wormerland ten opzichte van de Zaanstreek benadrukt.

>> Kernwaardensessie

>> GROEP 1

TOERISME ALS VERBINDING TUSSEN HET INDUSTRIELE VERLEDEN EN HET VEENWEIDEGEBIED

Aangezien Amsterdam en de Zaanse Schans de toeloop van mensen willen verspreiden over de regio, biedt dit potentie voor de gemeente Wormerland. De Zaanoever en de aanwezige natuur zijn prachtige trekpleisters. Met innovatieve ideeën en toeristische concepten kan de verbinding worden gelegd en het bijzondere verhaal van Wormerland worden verteld.

>> GROEP 2

HET AANPASSINGSVERMOGEN EN DE CONSTANTE VERANDERING MAKEN WORMERLAND UNIEK

Door de eeuwen heen heeft vooral het veenweidegebied een bijzondere transformatie ondergaan. Het is een circulaire economie van natuur & water naar industrie & handel, maar ook akkerbouw en weer terug naar natuur. Dat is een bijzonder verhaal en het vertelt tevens iets over de nuchtere en tegelijk flexibele mentaliteit van deze Zaanse kanters.

>> GROEP 3

UNIEKE ZAAENKANTERS

De inwoners van Wormerland maken deel uit van de Zaanstreek, maar zijn net even anders. Wormerland heeft haar vrijheid moeten bevechten met hard werken en inventiviteit en is daar zuinig op. De gezamenlijke zin en menselijke maat worden met trots uitgedragen. Met plezier worden nieuwelingen en bezoekers deelgenoot gemaakt van de verborgen geschiedenis van het natuurgebied dat ooit industriële landschap was. Al snel ben je deelgenoot van de trots die de mensen in Wormerland met zich meedragen.

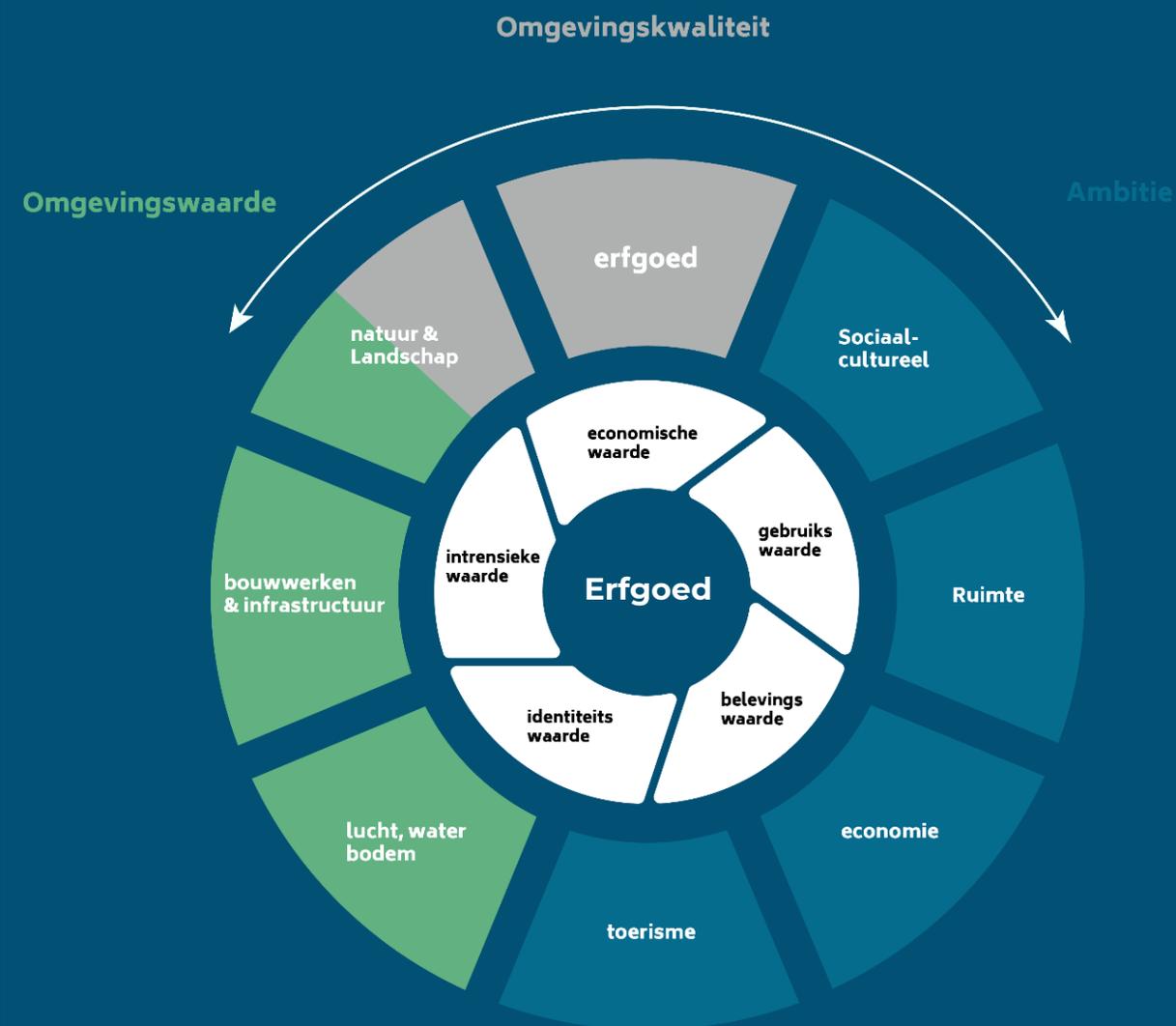
>> GROEP 4

MET OPEN VIZIER DE TOEKOMST IN

Wormerland als het kloppende groene hart van de regio. De prachtige natuur vormt een buffer tussen alle stedelijkheid en het drukke leven. Het hart van Wormerland zie je terug in de geveltekens van de historische panden. Die verwijzingen naar vroeger zijn het waard om te behouden. Dit geldt net zo goed voor hedendaagse kwaliteiten, waaronder veilig wonen, schone lucht, water en natuur, zodat ook onze kinderen hier later met net zoveel plezier kunnen wonen.

Integrale afweging en koppelkansen

Aan de slag met een opdracht

Voorbeelden van opgaven en ambities die gekoppeld kunnen worden:

- Kan erfgoed bijdragen aan de kwaliteit van de openbare (groene) ruimte?
- Draagt het project en/of erfgoed bij aan duurzaamheids-/ klimaatadaptieve ambities?
- Kan erfgoed hier bijdragen aan de sociale cohesie?
- Kunnen cultuurhistorische waarden in hun samenhang verder ontwikkeld en beschermd worden en recreatief beter ontsloten worden.

Kernkwaliteiten

Gezien vanuit het lokale perspectief

GROEP 1

POORT tot kampen
eigentijds & historie

INTEGRALE VISIE
aansluiting met de omgeving

WATER BELEVING

GROEP 2

REINIGING!

VERBINDING

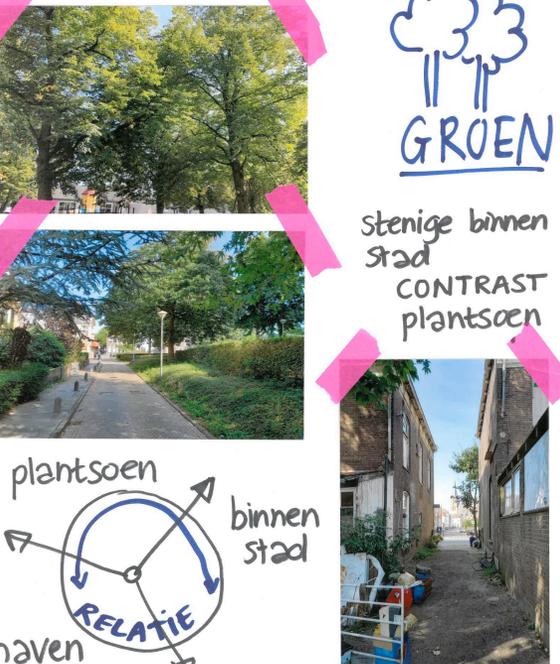
= water
= binnenstad
= architectuur

FUNCTIE MIX

GROEP 3

GROEN

stenige binnenstad
CONTRAST
plantsoen

plantsoen
binnenstad
haven

RELATIE

GROEP 4

historisch ensemble
klein schalig
hoogte verschil

zichtlijn

KARAKTER BEHOUDEN.

antwoord formuleren op historie

VERHAALLIJNENSSESSIE

9 OKTOBER 2017 | 17.00 – 20.00 UUR | DE BATAAF

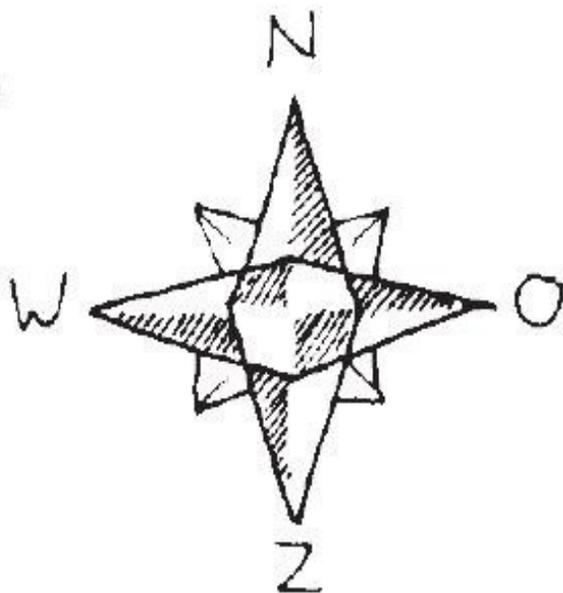
VERHAALLIJNEN

De tweede workshop had als doel het verhaal en kernwaarden om te zetten naar een bruikbaar ontwikkel-perspectief voor de toekomst. In deze sessie werden zowel vertegenwoordigers uit het erfgoedveld als ambtenaren en initiatiefnemers uit het ruimtelijke en economische veld betrokken. Aan hen werden drie conceptverhaallijnen en moodboards voorgelegd die zijn opgesteld aan de hand van de opgehaalde ambities uit de kernwaardensessie.

Een verhaallijn is geen verhaal, maar een concept waarmee de geschiedenis van het gebied wordt gebruikt om de toekomst vorm te geven. Het geeft een gebied een gezicht en koppelt het verhaal van de plek aan de agenda van de plek. Omdat verhaallijnen actueel zijn, kunnen ze een actieve rol spelen bij de ontwikkeling van een gebied en richting geven aan te maken keuzes.

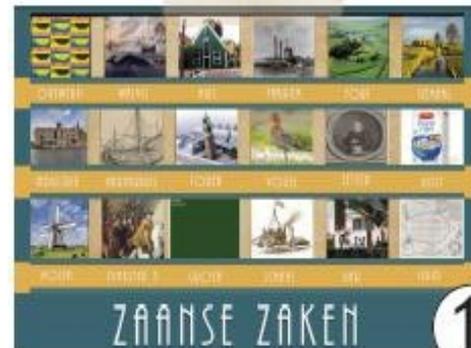
OPZET

In de sessie werden de conceptverhaallijnen en moodboards besproken aan de hand van de 'World Café'-werkvorm. De deelnemers gingen in vijf groepen uit elkaar en beoordeelden de verhaallijnen op boodschap, beeld en bruikbaarheid. Iedere groep kreeg twee verschillende verhaallijnen voorgeschoteld en per verhaallijn tien minuten de tijd. Zo kwamen we snel tot de kern en zijn alle verhaallijnen meerdere keren aan bod gekomen. De drie door The Missing Link opgestelde verhaallijnen en moodboards zijn hiernaast weergegeven.

WERELDSE WEIDE

Wereldse Weide vertelt over de dynamiek en het aanpassingsvermogen van de gemeente en haar bewoners. Het veenweidegebied stond ooit vol met molens maar is nu een verstillend natuurgebied. De prachtige industriewand aan de Wormer herinnert nog aan het industriële verleden en vormt nu een mooi contrast met het 'groene hart'.

ZAANSE ZAKEN

Wormerland maakt onmiskenbaar deel uit van het succes van de Zaanstreek en legde hiervoor zelfs met alle molens in het Wormer- en Jisperveld de basis. De Wormerlanders hebben een neus voor het benutten van nieuwe kansen, en verliezen de menselijke maat niet uit het oog. Zaanse, maar net even anders.

PUUR IN ZICHT

Puur In Zicht benadrukt met het typisch Zaanse woord puur, dat behoorlijk of flink betekent, de eigenzinnigheid van de Wormerlanders. Zij passen zich steeds weer aan en zien in iedere nieuwe situatie nieuwe kansen. Ze 'varen' letterlijk en figuurlijk op hun inzicht.

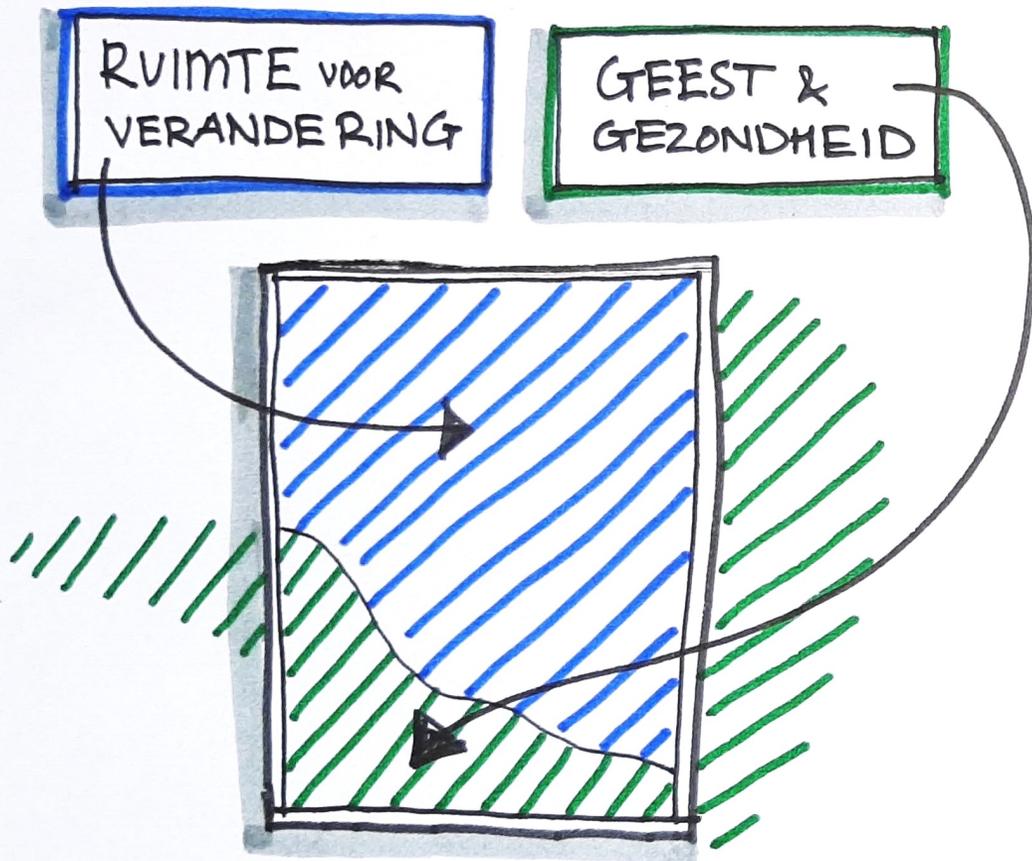
Verhaal van de Boven Havenstraat

Agenda van de plek + ambities

Verhaallijn Winkelsteeg

Ruimte voor vernieuwing

Als er één plek is waar transformaties niet geschuwd worden, is het Winkelsteeg wel. Van oudsher ligt het gebied buiten de stadsmuren, waardoor er altijd - ten opzichte van de stad - ruimte is geweest voor nieuwe functies.

Al in de Romeinse tijd zorgen **verbindingpunten** voor het ontstaan van cultuur en activiteiten in dit gebied. Het toenmalige Noviomagus maakt dan deel uit van een groot groeiend Romeins steden**netwerk**. Ondanks de nabijheid van deze stad, geven lokale boeren een duidelijk eigen karakter aan deze plek. Met de komst van Karel de Grote groeit Nijmegen uit tot de belangrijke handelsnederzetting **Numaga**. Het woeste land om de stad wordt voor het eerst sinds de Romeinen ontgonnen. De vraag naar voedsel en hout groeit gestaag, waardoor het plangebied verandert in een uitgestrekt heidelandschap dat daarin **voorziet**.

Tenwil het plangebied intensief wordt gebruikt voor de bouwlandcultuur, bloeit eind 17^e eeuw de handel in Nederlandse steden. Tegelijkertijd zorgt deze welvaart voor een benauwde, stinkende leefomgeving binnen de muren. Het **gunstig gelegen** plangebied biedt de uitkomst en krijgt dan ook een **nieuwe impuls**. De rijke elite verruult tijdens de zomermaanden de stad om hier te vertoeven in een zelfgeschapen landelijke idylle. Beeldbepalende luxe buitenhuizen verrijzen in deze omgeving, omringd door sier- en moestuinen, boomgaarden en akkers, zoals landgoed (De) Winkelsteegh, De Hulsen en Dukenburg. Eind 19e eeuw **transformeren** de tijdelijke verblijven naar permanente woon- en theehuizen. De landgoederen worden samengevoegd tot een uitgestrekt jachtgebied: het **Jonkerbosch**. Die verandering is te danken aan Theodoor **Dobbelmann**, één van de meest **kenmerkende figuren** van de Nijmeegse industriële revolutie.

Met de opkomende industrie neemt ook de vraag voor efficiënt vervoer toe: Nijmegen wordt aangesloten op het **spoor** en in 1927 wordt ook het **Maas-Waalkanaal** een feit. Deze nieuwe verbinding betekent aanzienlijke tijdswinst van nationaal belang. De omweg van 100 km via Duitsland vervalt, de Limburgse steenkool kan nu via een directe verbinding naar Nederland worden vervoerd.

De industriële sector groeit enorm na WO I en II, wat de basis legt voor de transformatie naar een monofunctioneel bedrijventerrein dat zich dynamisch ontwikkelt. Industrierrein Winkelsteeg. In lijn met het Uitbreidingsplan geeft de gemeente goedkope gronden aan het **Maas-Waalkanaal** uit aan bedrijven. Waar zich in de jaren '30 nog akkers bevonden, schieten de bedrijven van de jaren '50 hier als **schimmelpil** op. Tot de vroegste pioniers behoren Philips en de Electrodenfabriek van Willem Smit. Het terrein ontwikkelt zich tot **industrial park**.

De **opbouw** van Winkelsteeg wordt in 2006 het beeldbepalende Novio Tech Campus bouwen, waarbij het gebied komt in 2014 op een nieuwe manier in **de stad** en **de stad** hoofdstuk aan de ruimte

Geest en gezondheid

Door de eeuwen heen biedt Winkelsteeg en haar omgeving **rust en ruimte** op verschillende manieren. Vanaf de 17^e eeuw zoekt de elite hun toevlucht op het platteland rondom de stad en bouwt er hun **buitenverblijven**. In het weekend ontvluchten ze de benauwde binnenstad en verpozen ze in hun fraai aangelegde tuinen. Ze jagen in de bossen, wandelen langs slingerende waterpartijen en genieten van de rust en ruimte dat hun landgoed hen biedt.

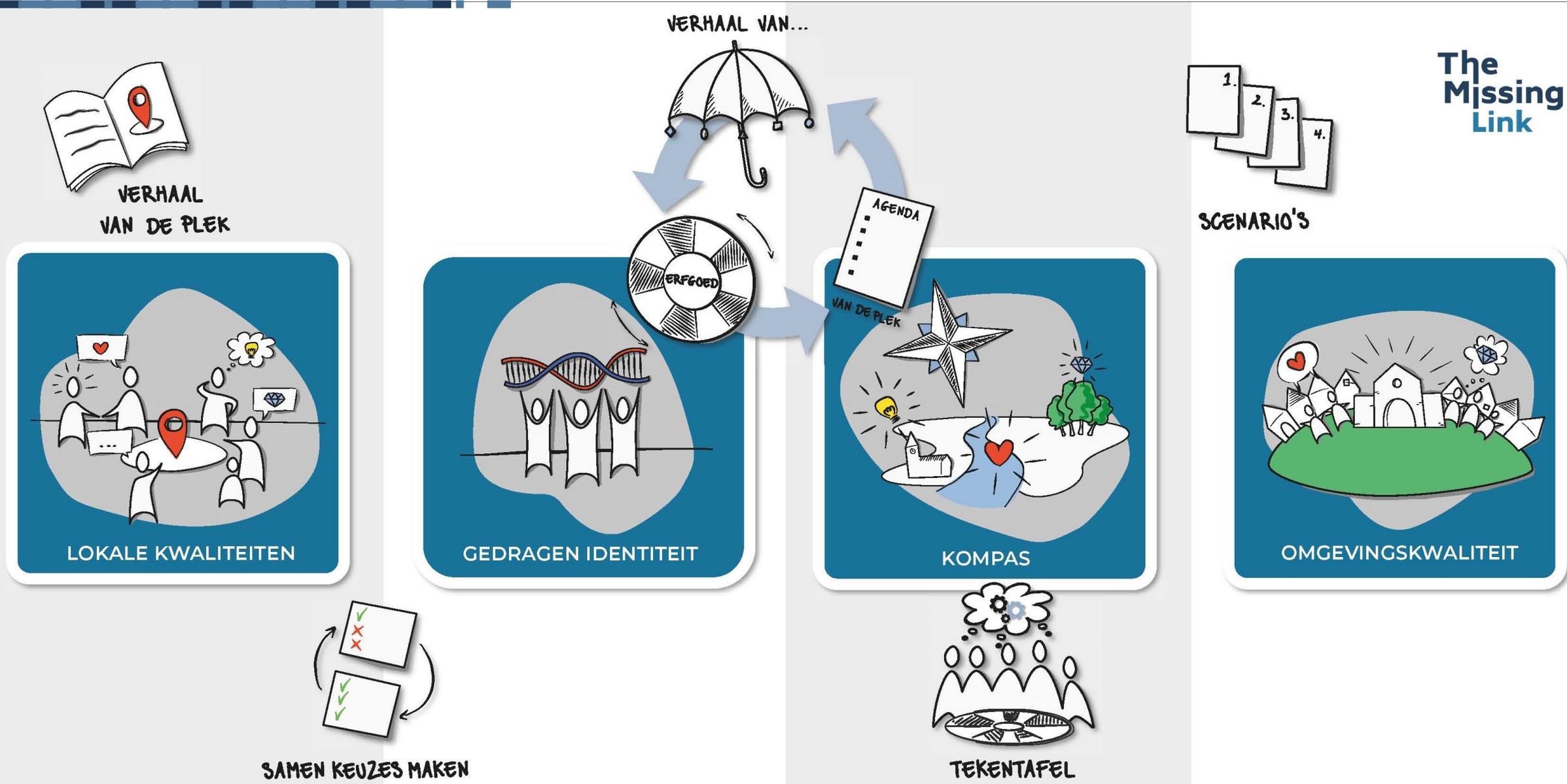
De **katholieke emancipatie** brengt vanaf 1800 veel veranderingen teweeg in Nijmegen en het plangebied. Godsdienst speelt een essentiële rol in het openbare leven. Er heerst politieke onrust en verzet vanuit de arme bevolking tegen de heersende rijke patriciërs en hun luxe buitenverblijven. **Gelijke rechten voor iedereen** is het revolutionaire elan dat de Franse tijd nalaat. De sociale en politieke bevrijding van katholieken wordt, in deze fase het **Leitmotiv** van de Nijmeegse geschiedenis: het bezorgt de stad een complete metamorfose. Er komt een katholieke krant, kiesvereniging, eigen ziekenhuis en ook katholieke ondernemers zoals Theodoor **Dobbelmann** typeren deze tijd. Het katholieke **onderwijs** bloeit in de stad en instanties voor **geest, gezondheid en zorg** zien het licht.

Begin 20^e eeuw groeit de erkenning voor de gezondheid van geest en lichaam. **Sport, ontspanning en frisse lucht** wordt beschikbaar voor iedereen met de aanleg van het **Goffertpark** in 1933, net buiten het plangebied. Een enorme ingreep in het gebied, waarbij ruim zestig hectare bos en heide plaatsmaakt voor een park, sportvelden, stadion, theehuis, dierenpark en thematische tuinen, zoals het rosarium en een educatieve natuurruimte. **Natuur en educatie** blijken naadloos gepaard te gaan. Zo wordt in hetzelfde jaar ook een deel van het jachtgebied van natuurruimte. **Natuur en educatie** blijken naadloos gepaard te gaan. Zo wordt in hetzelfde jaar ook een van grote **betekenis**. In 1934 maken de eerste **Broeders van Liefde** een start om jongens vanaf 6 jaar met veel geduld onderwijzen en meer zelfvertrouwen leren krijgen.

Het pensionaat speelt ook tijdens de Tweede Wereldoorlog een rol. Duitsers, Amerikanen, Britten en Canadazen gebruiken het complex onder andere als **apothek, hospitaal, geneeskundige veldpost en begraafplaats**. Het **Jonkerbosch** wordt hierdoor ook de **rustplaats** van vele soldaten. Direct na WOII wordt op een terrein dat oorspronkelijk eigendom was van de familie **Dobbelmann** een militaire begraafplaats aangelegd. Op War Cemetery Jonkerbosch zijn vanaf 1947 ruim 1600 Britse militairen, die oorspronkelijk verspreid over verschillende begraafplaatsen lagen, begraven. Een jaar later wordt aan de andere kant van de Weg door Jonkerbosch, een nieuwe rooms-katholieke begraafplaats ingewijd: Begraafplaats **Jonkerbosch**.

Vanaf 1959 verblijft een groep zusters, de Franciscanessen Penitentes **Recollectijnen**, in landgoed de Winkelsteegh. Omringd door schaduwrijk geboomte en slingerende wandelpaden verzorgen zij daar **geestelijk gehandicapte** kinderen. De overname van landgoederen door een katholieke zorginstelling wordt kenmerkend voor de stad en dit gebied. Alles heeft een relatie met elkaar: de verschillende vormen van bedrijvigheid, de mensen, het landschap en de natuur. Zo komen geest, gezondheid en gastvrijheid al jaren in harmonie samen met de omgeving: de **natuurlijke rechten voor iedereen** - is hier nu altijd even aanwezig.

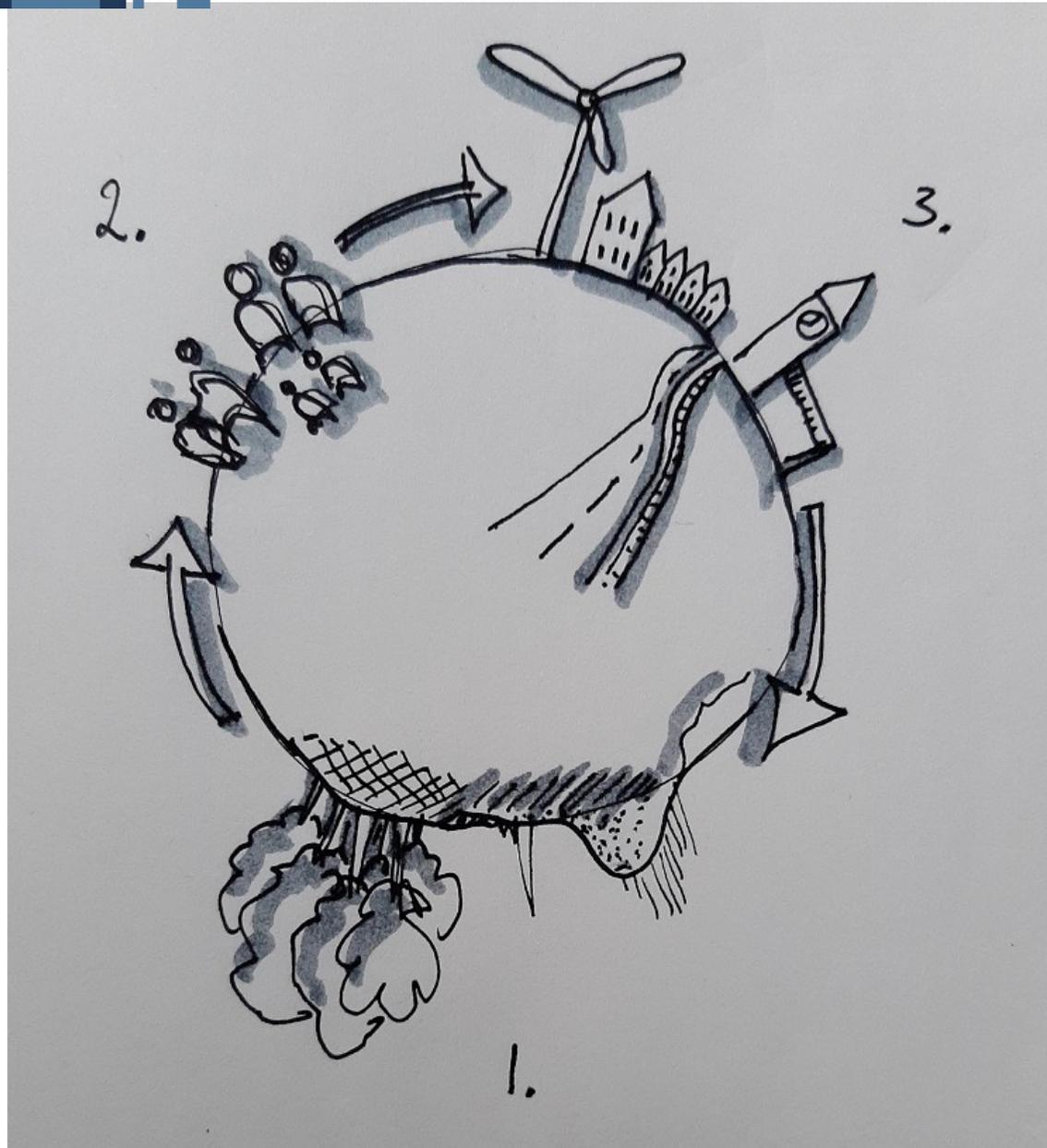
De kracht van erfgoed in gebiedsontwikkeling

Gebiedsontwikkeling als reactief systeem

Mens en maatschappij
Demografie, gezondheid,
werkgelegenheid, sociale
netwerken

Natuurlijke alliantie
Bodem/ondergrond,
natuur, groen en water

Bebouwing en infrastructuur
De door de mens gemaakte
leefwereld.

Naar een integraal afwegingskader

erfgoed als vector

omgevingswaarden

omgevingskwaliteiten

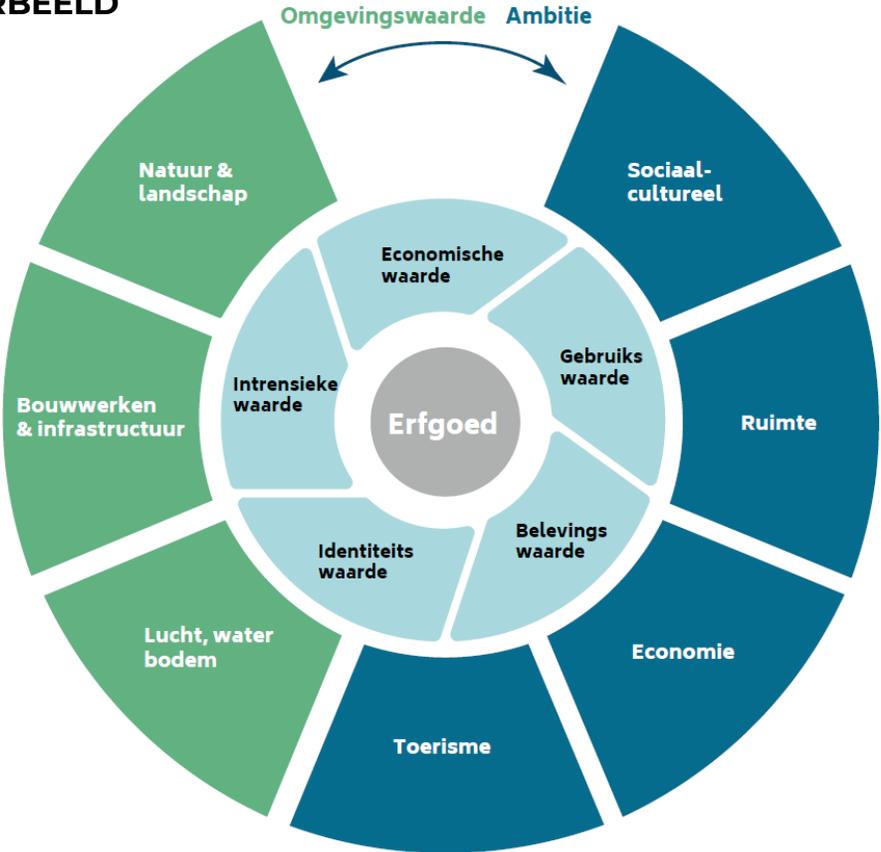
ambities

opgaven

Het integraal afwegingskader is een **instrument** om de **koppelkansen** van erfgoed met andere beleidsambities bij planontwikkelingen in beeld te brengen.

VOORBEELD

Samen de essentie bepalen

FUNCTIE MIX

Functionieverkleuring door de tijd heen

DRASTISCH!

TRANSFORMATIE

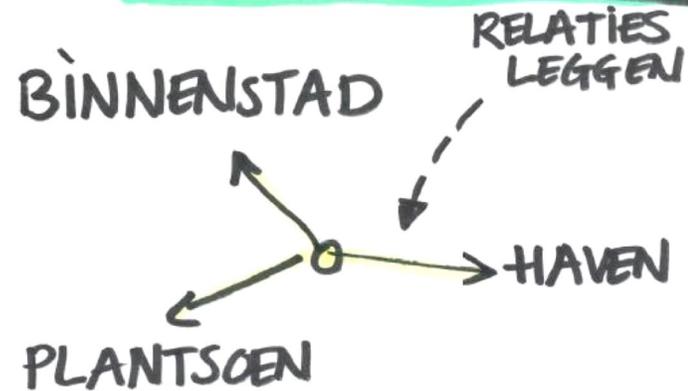
vroeger \Rightarrow BIRUÏSTE het!

PRAGMATISCH WERKEN & WONEN

PUBLIEK DOMEIN

BUITEN \leftrightarrow BINNEN

VERBİNDİNG

ZICHTLİJNEN

POORT tot KAMPEN

nationaal landschap
Yssel Delta

GROEN!

Team Park Teylingen

TW
WB

WESTVAST

felixx
LANDSCAPE ARCHITECTS
& PLANNERS

The
Missing
Link

PLUS PROJECTS

PENTAS
VASTGOEDONTWIKKELING

LEEFOM
OMGEVINGSMANAGEMENT

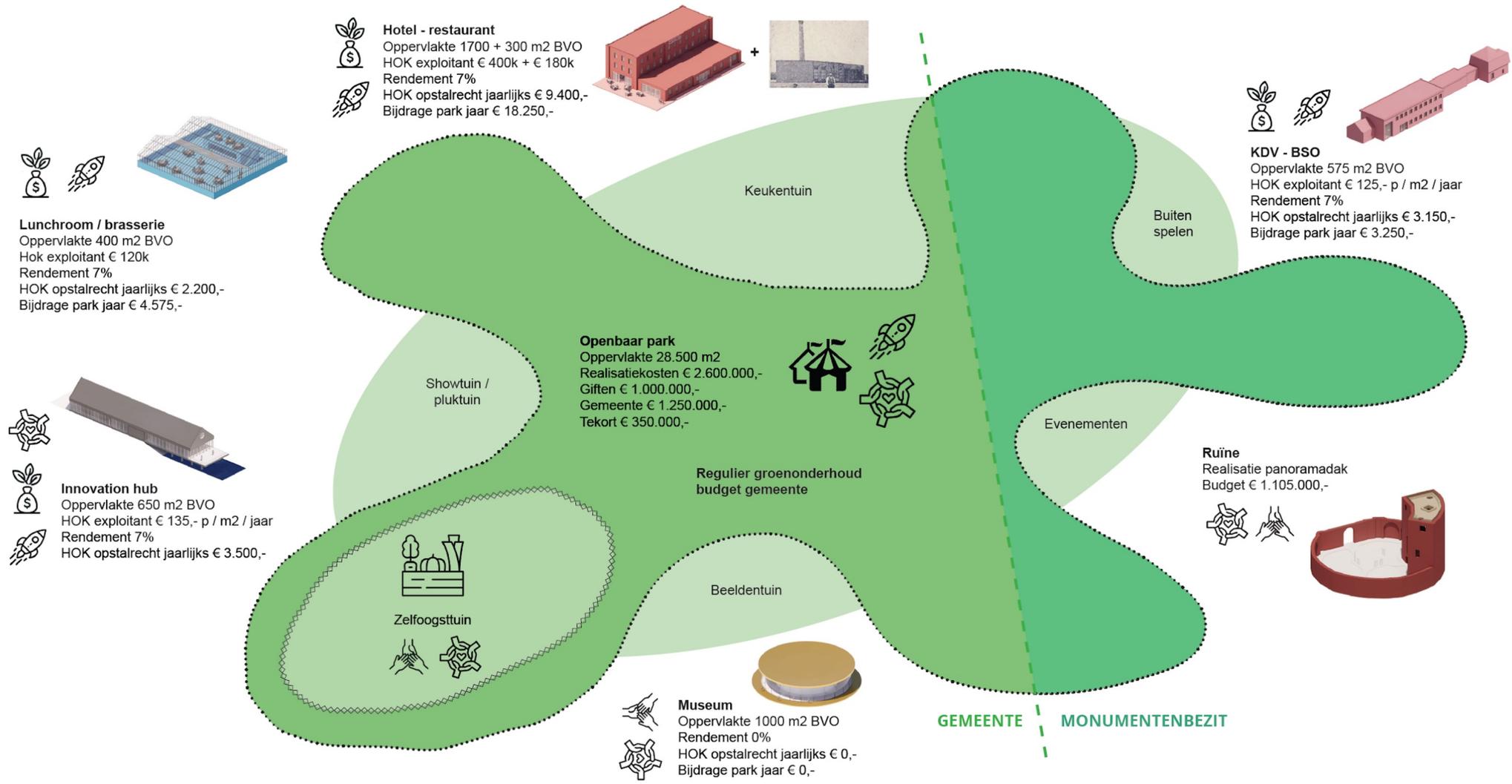
**Panorama
TulipLand**

AW Groep

SYCO BAKKER

EXCITE
HOTELS

SCOTCH WHISKY
INTERNATIONAL

INVESTEERDER	VASTGOED INVESTERING	REALISATIE KOSTEN	VERSCHIL
ONDERNEMER	Hotel	€ 5.715.000,-	€ 6.075.000,- - € 360.000,-
	Restaurant	€ 2.570.000,-	€ 1.075.000,- + € 1.495.000,-
	Lunchroom	€ 1.430.000,-	€ 1.170.000,- + € 260.000,-
	KDV-BSO	€ 1.025.000,-	€ 1.495.000,- - € 470.000,-
	Innovation hub	€ 1.255.000,-	€ 2.065.000,- - € 810.000,-
Totaal	€ 11.995.000,-	€ 11.880.000,- + € 115.000,-	

GIFT / SUBSIDIE EENMALIG	GEMEENTE / MON.BEZIT EENMALIG	INKOMSTEN ACTIVITEITEN P/J	BEHEER ONDERHOUD EXPLOITATIE P/J
Ruïne € 505.000,-	Aankoop Westerbeek € 2.295.000,-	Groenonderhoud € 80.000,-	Kosten ruïne € 35.000,-
Museum € 3.575.000,-	Bijdrage ruïne € 600.000,-	Bijdrage Keukenhof € 100.000,-	Kosten museum € 35.000,-
Consortium € 75.000,-	Planprocedure en leges € 350.000,-	Evenementen € 45.000,-	Kosten placemaking € 40.000,-
Parkaanleg € 1.000.000,-	Aankoop perceel Kluit € 275.000,-	Toeristenbelasting € 36.000,-	Kosten parkonderhoud € 40.000,-
Restauratie PTL € 200.000,-	Slopen en bouwrijp € 910.000,-	Zelfoogsttuin contributie € 20.000,-	Afflossing tekorten realisatie € 50.000,-
Innovation hub € 200.000,-	Parkeerterrein en infra € 325.000,-	Pluktuin verkoop € 15.000,-	Rente financiering 7% € 25.000,-
AK € 390.000,-	Parkaanleg € 100.000,-	Kunstgalerie en veiling € 5.000,-	Totaal € 225.000,-
Totaal € 5.945.000,-	Inno. hub dubbelgebruik € 600.000,-	Heffingen prof. org. park € 2.500,-	SURPLUS P/J € 385.000,-
	Groen voor rood € 100.000,-	Museum kaartverkoop € 300.000,-	
	Totaal € 5.945.000,-	Totaal € 610.000,-	

De Rotte, Visie lokale initiatiefnemers

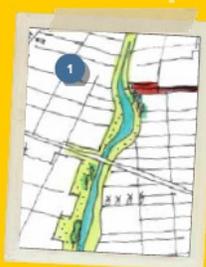
Sleutelplekken

Sleutelplekken zijn locaties waar het beleefbaar maken van de mooie verhalen van de Rotte goed kan bijdragen aan de samenhang van het gebied en het aantrekkelijker maken ervan. De plekken zijn bedoeld als 'ankers' voor de continue beleving van de Rotte: je wordt hier op vanzelfsprekende wijze bewust gemaakt van het verhaal van de Rotte.

Soms is op deze plekken bijzonder erfgoed letterlijk aanwezig, maar dat is niet noodzakelijk. De essentie is dat de plekken een extra dimensie krijgen door dat hier uiting wordt gegeven aan de verhaallijnen Ondersteboven en Binnensbuiten. De uitwerking ervan kan fysiek zijn, het kan door passende functies toe te voegen, maar het kan ook virtueel of digitaal zijn. Vaak gaat het om een combinatie.

Naast de projecten die op sleutelplekken worden gerealiseerd, zijn er ook projecten die niet aan één plek gebonden zijn. Deze projecten zijn thematisch en betreffen het gehele gebied. Voorbeelden daarvan zijn routemarkering, een activiteitenprogramma of een verhalenplatform.

OM WELKE PLEKKEN GAAT HET? Er zijn negen sleutelplekken gedefinieerd. Deze zijn op de kaart weergegeven. In dit hoofdstuk wordt beschreven wat de kenmerken zijn en met welke verhaallijn de plek kan worden versterkt.

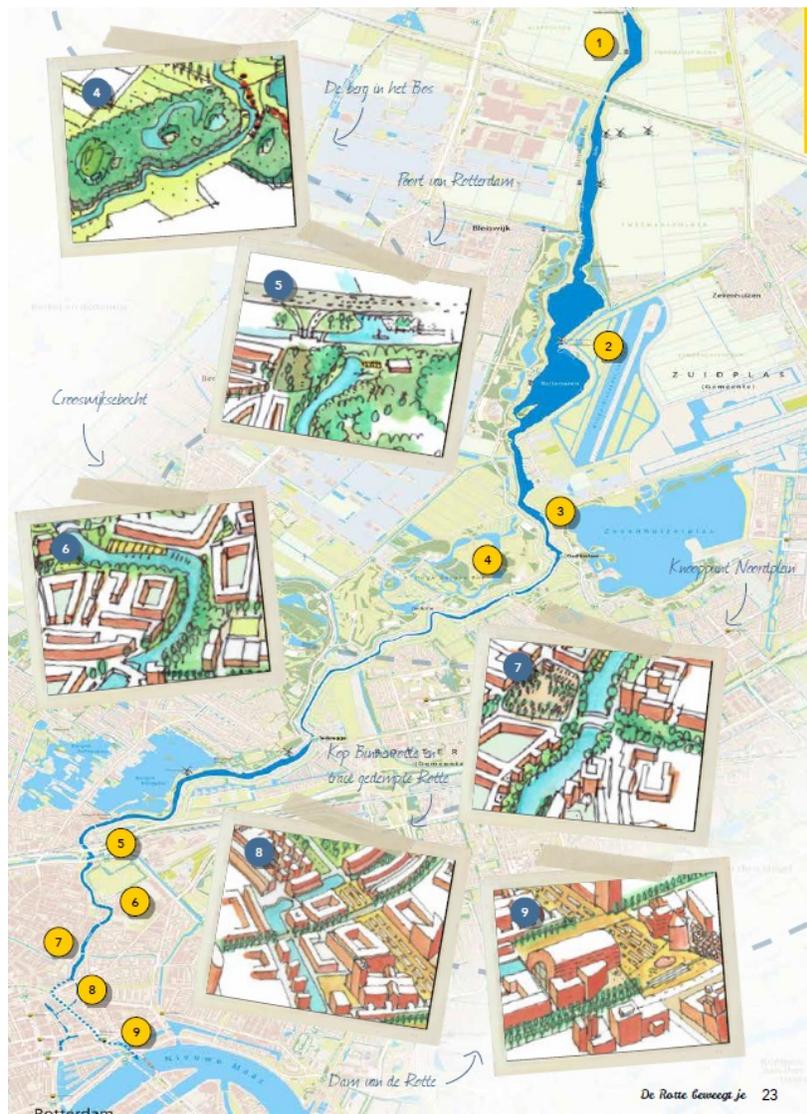
Rottewijk
in de wijk Rotterdam

Waterlandschap
Eendragerspolder

Water'brug
Zevenhuizerplas

3. Water'brug' bij de Zevenhuizerplas

Tussen de Zevenhuizerplas en de Rotte komen verschillende waterniveaus heel dicht bij elkaar. De plek is bij uitstek geschikt om de hoogteverschillen van het landschap heel geconcentreerd en attractief beleefbaar te maken. Dit kan op verschillende manieren. Een bijzonder voorbeeld is de moderne versie van een overtoom. Een bootconveyer is innovatief en attractief tegelijk: een 'must see' voor de ultieme beleving van het Escheriaanse landschap. Bovendien worden zo twee fantastische vaargebieden fysiek met elkaar verbonden. Het vaarnetwerk wordt enorm uitgebreid als de Rotte en de Zevenhuizerplas met elkaar worden verbonden.

LOCATIE

Bij restaurant de Strandpiper op het smalle stuk land tussen de Rotte en Zevenhuizerplas

VERHAALLIJN

Ondersteboven

VERHALEN

- technisch
- waterniveaus
- waterbeheer

POTENTIE

- overrunde completeren
- attractie/waterspeelplaats
- pelgrimroute door het polderlandschap van bron tot davi

Voorbeeld waterspeelplaats op de Floriade.
Inzet: presentatietekening van een bootconveyer.

De Waalsprong, Nijmegen ...naar sleutelplekken...

VERHAALLIJN

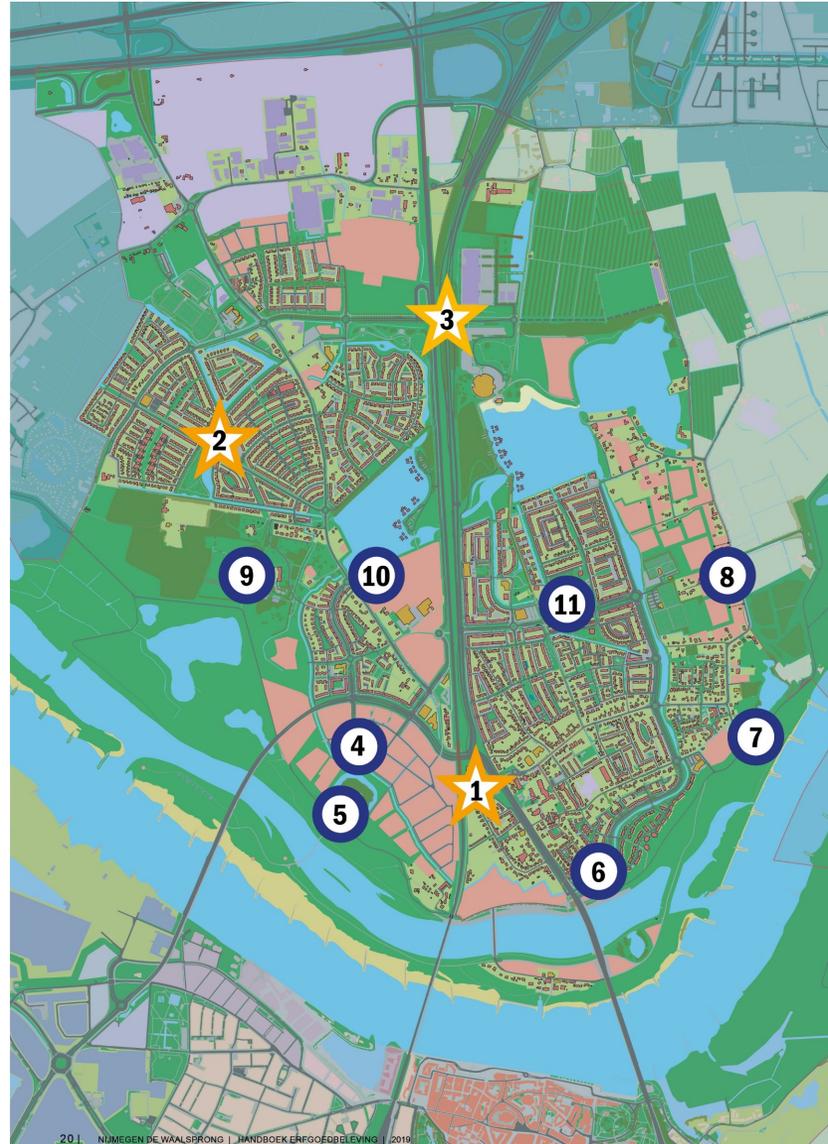
DE STRATEGISCHE WAALSPRONG

Sinds mensenheugenis staat de Waalsprong bij de lokale bevolking bekend als strategische plek, vanuit allerlei opzichten. Niet alleen door zijn vruchtbare gronden was het een gunstige vestigingsplek, maar ook de ligging zelf was door de eeuwen heen belangrijk. Zo diende het vaak als beschermer voor het zuidelijke Nijmegen en tegelijkertijd als poort naar de noordelijke Betuwe. Aan het begin van de jaartelling sloegen Romeinen en Bataven hier de handen ineen, gebruikten het later als vurig strijdtoneel, maar legden ook de basis voor meer welvaart en cultivering van het gebied. Hier bouwden de Frankische koningen (Merovingen) op voort. Door de handige ligging ten opzichte van Nijmegen, verschijnen er in de eeuwen daarna verschillende forten. Beschietingen, bezettingen en verwoestingen. Het heeft zijn militaire sporen achtergelaten: forten, verdedigingswerken en wallen zijn nog steeds prominent aanwezig. Ieder met een uniek verhaal en uit een andere tijdslaag, maar altijd met een verbinding naar de rest van de stad.

ROMEINEN EN BATAVEN

Dankzij de gunstige ligging vestigden de Romeinen zich in het huidige Nijmegen. Het werd een uitvalsbasis voor de Romeinse legers die nog verder naar het noorden wilden oprukken. Hier waren de Bataven echter al gevestigd. De Romeinen kenden hen van veldtochten in Duitsland en wisten dat zij goede vechters waren. In ruil voor toestemming om in Nijmegen te wonen namen de Bataven dienst in het Romeinse leger. De Bataven stonden bekend als de cowboys van het Romeinse Rijk. Door de jaren heen raakten zij ingeburgerd en zie je 'de Bataven' helemaal niet meer terug in de geschreven bronnen. Er werd geen onderscheid meer gemaakt.

Rond 15 v. Chr. lagen in het oostelijk deel van Nijmegen twee Romeinse militaire kampen. Eén huisvestte het Nijmeegse garnizoen, het andere fungeerde als commandocentrum voor veldtochten in Duitsland. Op het huidige Valkhof ontstond de burgerlijke nederzetting Oppidum Batavorum (stad van de Bataven). Deze ging in vlammen op tijdens de Bataafse opstand, maar werd later herbouwd. Dit werd de basis voor Ulpa Noviomagum.

4 PROJECTVOORSTELLEN EN INSPIRATIE

De Gemeente neemt het voortouw in het beleefbaar maken van het erfgoed in de Waalsprong door het ontwikkelen van drie projectvoorstellen, gemarkeerd met een ster. Aangezien de Waalsprong de komende jaren nog volop in ontwikkeling is, biedt het mogelijkheden om het erfgoed ook op andere plekken beleefbaar te maken. Ter aanvulling en inspiratie op de drie projectvoorstellen, bieden we daarom een kaart met potentiële sleutelplekken in het gebied. Dit zijn locaties waar het erfgoed en de daaraan verbonden narratieven goed kunnen bijdragen aan de profilering en kwaliteit van het gebied. Door deze beleefbaar te maken, kunnen deze plekken dienen als 'ankers' voor de continue beleving van de Waalsprong. Ontwikkelaars van nog te realiseren wijken, maar ook initiatieven van bewoners, scholen, ondernemers en andere betrokkenen, kunnen dit document gebruiken als handreiking om het gebied een impuls te geven op sociaal, cultureel en economisch vlak.

Op sommige plekken is het erfgoed direct zichtbaar, maar dat is niet noodzakelijk. Erfgoed kan ook immaterieel zijn, waarbij de verhalen, tradities of herinneringen inspiratie bieden voor verdere ontwikkeling. De essentie is dat de plekken een extra dimensie krijgen door uiting te geven aan de vier verhaallijnen: de strategische, de vruchtbare, de stromende en de rijke en unieke Waalsprong. De uitwerking ervan kan fysiek zijn, het kan door passende functies toe te voegen, maar het kan ook virtueel of digitaal zijn. Vaak gaat het om een combinatie.

- ★ 1 Landmark, Stationsplein Nijmegen Lent (Hertog Eduardplein), Prins Mauritssingel
- ★ 2 Voorzieningshart De Klif, Pijlpuntstraat, Terralaan, Bellefleurstraat Oosterhout
- ★ 3 Archeologisch tijdpad, verbinding Park Grote Boel en Pathé Nijmegen
- ④ Hof van Holland, Winkelcentrum Hart van de Waalsprong, Hof van Holland
- ⑤ Fort Beneden-Lent, aan de dijk, Hof van Holland
- ⑥ Man van Lent, Plateau Stelt-Zuid, Lent
- ⑦ Zoeklichtterp, aan de dijk, Lent
- ⑧ Zegenlandschap, Vossenpels-Noord, Lent
- ⑨ Buitenhuizen in de Waalsprong, Park Waaijenstein, Oosterhout
- ⑩ De Griff, rotonde, Griffdijk
- ⑪ De Merovingische Waalsprong, Voorzieningshart De Ster, Visveld Lent

Gebiedsontwikkeling met een verhaal

Het Harener Holt tussen dorp Harener Holt en stad

Welkom!

Hier vind je meer informatie over de bijzondere geschiedenis van het huidige Harener Holt. In de zestiende eeuw kiezen burgers deze plek uit voor het aanleggen van een buitenplaats. Dit is een gebied dat bestaat uit grachten, tuinen en bossen, met als middelpunt een groot huis. Eerst is dit de Popkenhoff, genoemd naar de toenmalige bewoner Popko Everardi d'Embda. Zijn huis is goed versterkt en omgeven door een slotgracht: daarom wordt het ook wel een borg (burcht) genoemd. In de achttiende eeuw wordt zijn borg afgebroken en vervangen door een nieuw, luxe buitenhuis: de Emdaborg.

Op de afbeelding hieronder kun je zien hoe de Emdaborg eruitzag in het jaar 1785. Deze reconstructie is gemaakt aan de hand van de beschikbare historische en archeologische informatie. Toch kunnen we niet met honderd procent zekerheid zeggen hoe de Emdaborg er precies heeft uitgezien. De afbeelding hieronder is dan ook een interpretatie van alle informatie. Klik op de verschillende buttons om meer te weten te komen over de borg en omgeving.

De bediende vertelt

's Ochtends moet de kachel worden leeggehaald en opnieuw worden aangestoken. Vervolgens moeten de bedden worden afgehaald, de lakens en dekens uitgeklopt en de slaapkamers opnieuw op orde worden gemaakt: bedden weer opmaken, waskommen schoonmaken en kannen bijvullen.'

[Lees verder >>](#)

De boer vertelt...

'Tegen vieren sta ik op. De honderdste dag van het jaar komt eraan. Het ploegen is gedaan. Vandaag wil ik met de eg het land op om het land te egaliseren, zodat ik kan gaan zaaien. Het is nog donker als ik de boerderij verlaat. In het grote huis is alles nog stil.'

[Lees verder >>](#)

Naar ontwerp:

collectief hakbos
& weidegrond

vijver & eendekooi

buitenhuizen
• Popkenhof
• Emdaborg
• Zorgvrij

boerderij
lusthorst

Erfgoed en wateropgaven

Cultureel erfgoed kan een waardevolle bijdrage leveren aan het vormen van een klimaatbestendige omgeving

Kennis van erfgoed kan helpen om antwoord te geven op vragen als:

“Waar kunnen we het water bergen?”

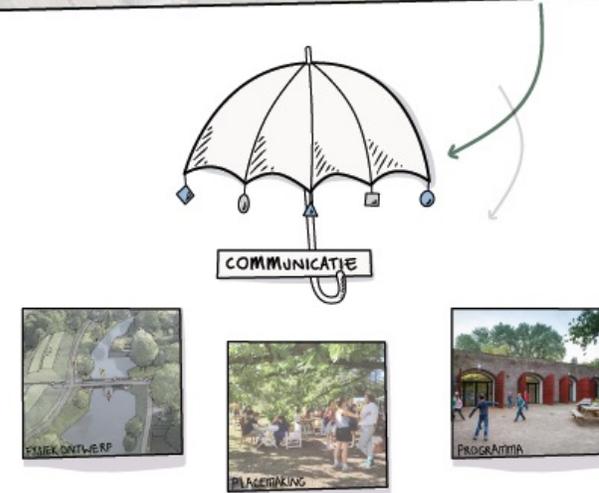
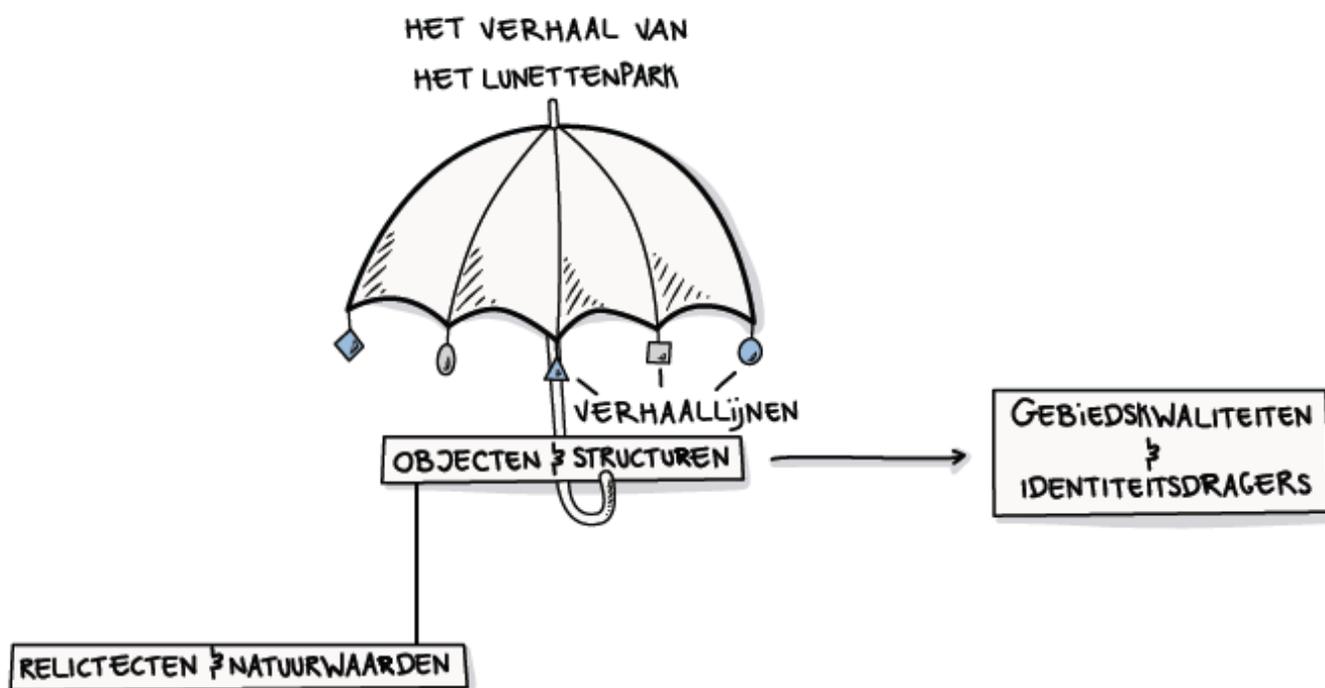
“Waar bouwen we wel, waar niet?”

Hiervoor is kennis van het landschap en de cultuurhistorie nodig

Erfgoed- en natuurbeleving Lunettenpark

1. Van verhalen naar identiteit
2. Van identiteit naar gebiedsconcept
3. Van gebiedsconcept naar imago

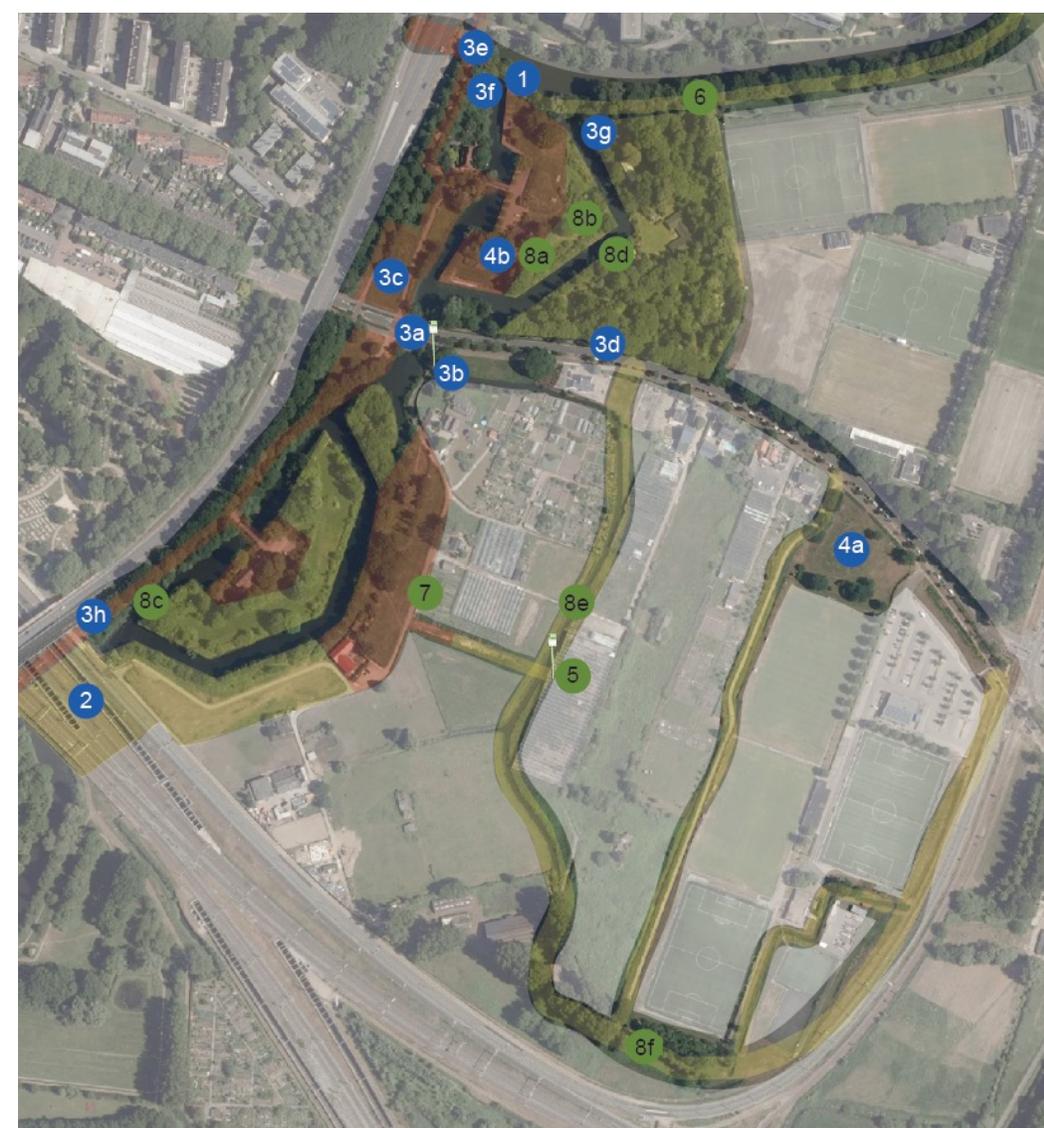
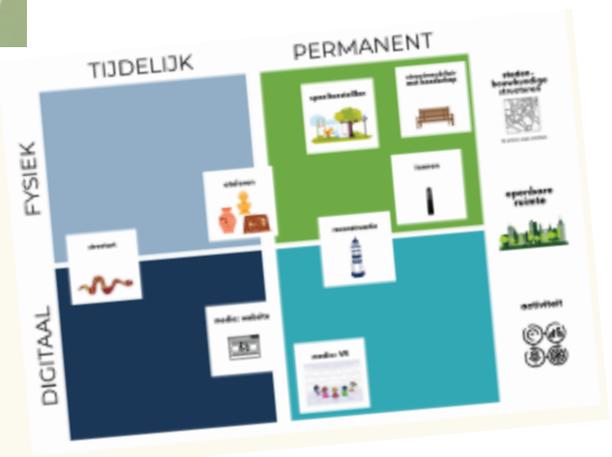

Van verhaallijn naar verhalenkaart

VERHAALLIJN
FORTENLANDSCHAP
VOL VERHALEN

VERHAALLIJN
NATUURLIJK
VERRASSEND

- In de openbare ruimte: borden, informatiepanelen, kijkvensters of speelplekken.
- In de architectuur: een herkenbare huisstijl in kleuren, vormen en materiaalgebruik.
- In de stedenbouwkundige / landschappelijke structuur: benadrukken van oude grenzen, dijken, wegen, wandelpaden of waterlopen.
- Beeld
- Geluid
- Geschreven woord

Van verhaallijn naar verhalenkaart naar beleving en benutting

Uitwerking (korte termijn actie)

Timpel ([link](#)): een frame waar passanten hun telefoon in kunnen zetten om een foto te maken. Doordat het frame steeds op hetzelfde punt gericht is, vormen de foto's van gebruikers een timelapse die je via de website kunt bezoeken. De website is toegankelijk via de QR-code op de Timpel. Voor de Timpel is een zoekgebied aangewezen rondom punt 3a. De uiteindelijke locatie moet het mogelijk maken bijvoorbeeld de restauratiewerkzaamheden vast te leggen, en in een later stadium de forten door het jaar heen. De Timpel kan al snel geplaatst worden.

Locatie

Kruising Rijndijk en Koningsweg, aan de waterkant.

Sfeer: Rust

Naast de paal kan een bankje geplaatst worden, zodat men over de gracht kan uitkijken. Voor fase 2 kan de timelapse opgenomen worden in een reeks van afbeeldingen van de historische ontwikkeling van Lunet I en de damsluisbrug.

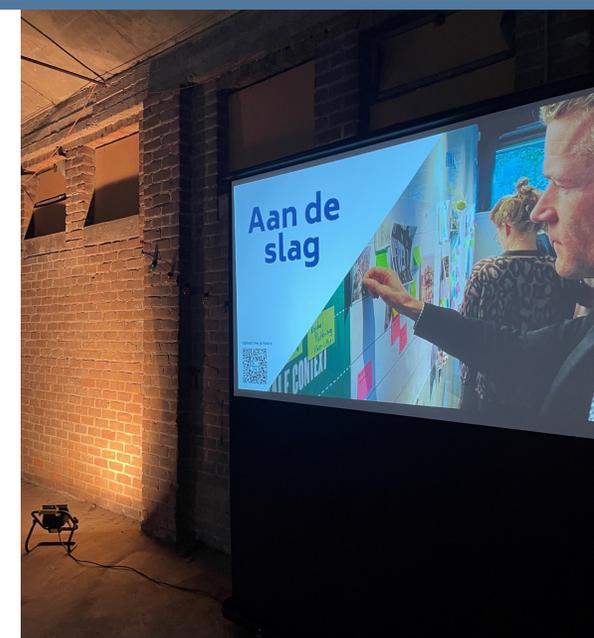
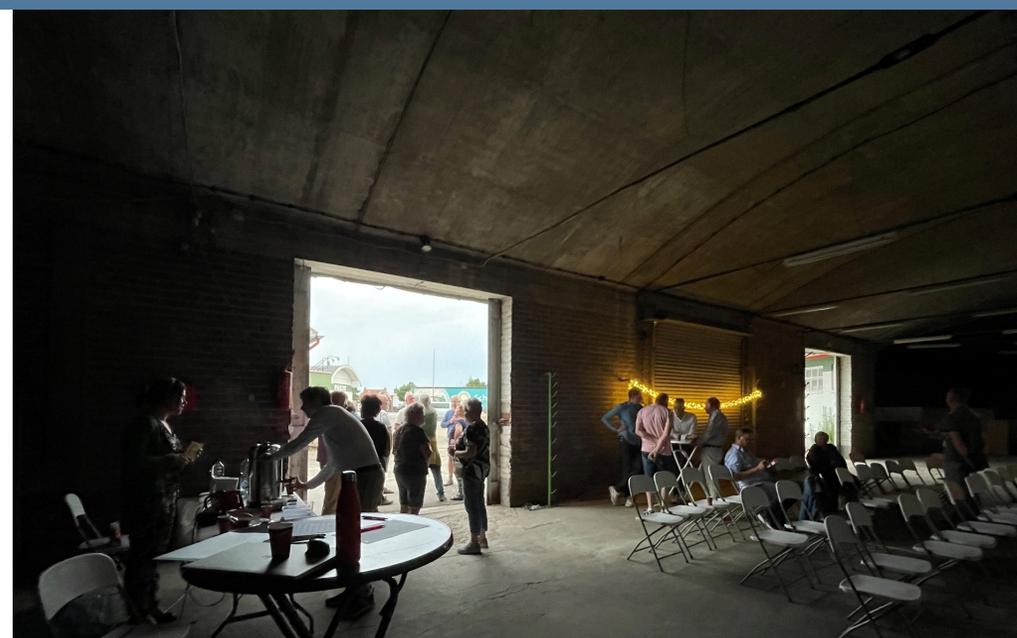
3b Tijdelijk punt: Ontwikkeling landschap

WAT WIL JE VERTELLEN

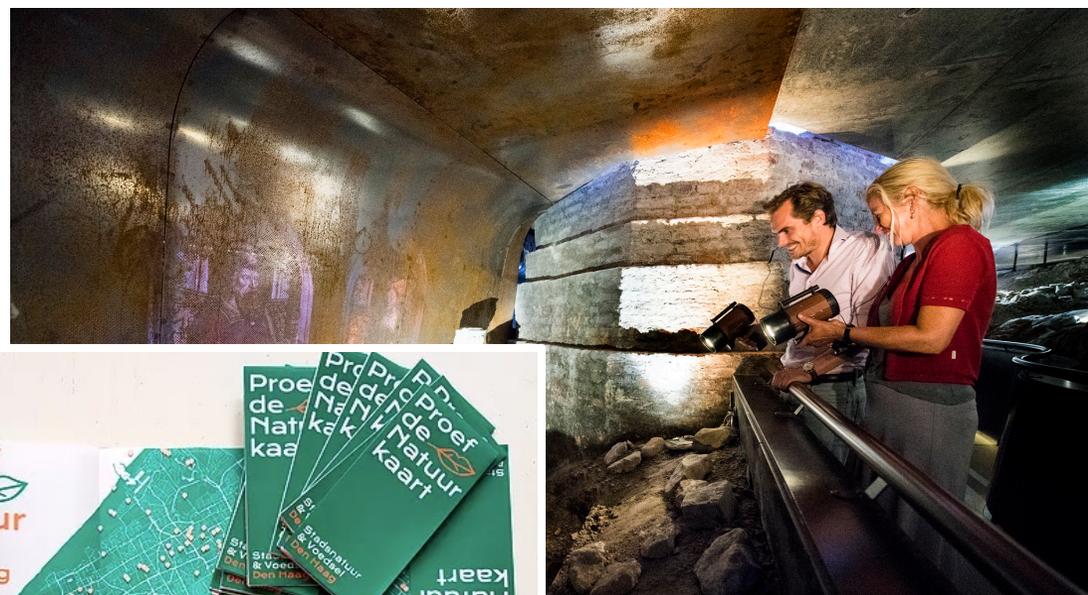
Verhaal van de plek
Kernkwaliteiten
Verhaallijnen
HOE WIL JE HET VERTELL;EN
Stedebouw
Architectuur
Openbare ruimte
Nieuwe functies!

Participatieavond: co-waarderen

Voorbeeld projecten

Erfgoed en monumenten beleven

Door alle zintuigen te laten prikkelen creëer je een optimale beleving van het erfgoed

zien – voelen – ruiken – horen – proeven

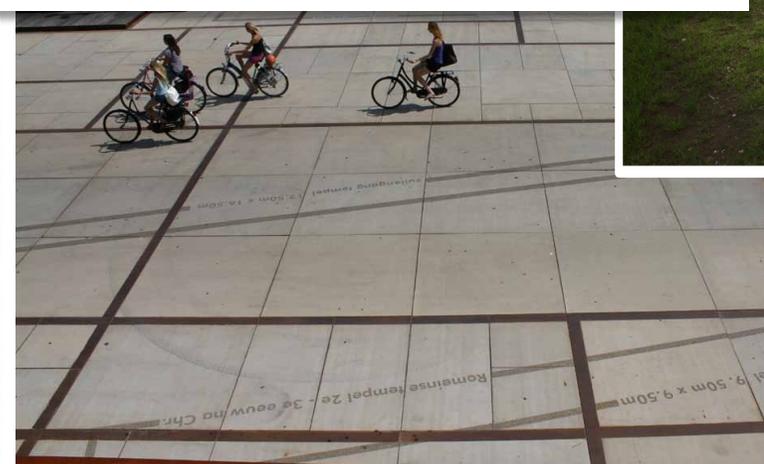

Voorbeeld projecten

Inrichting openbare ruimte

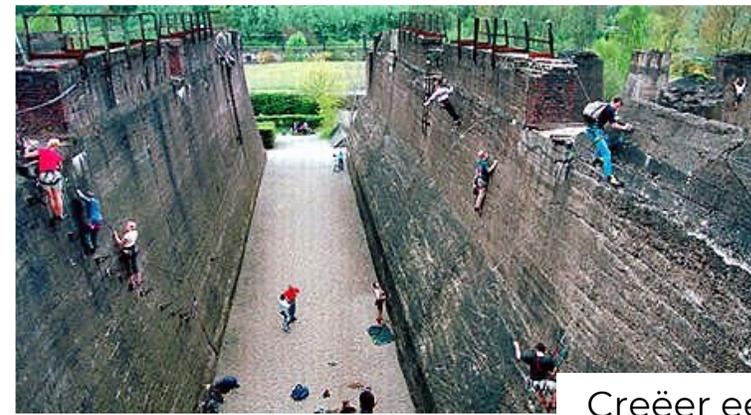

De inrichting van de openbare ruimte biedt volop kansen het verhaal van de plek te vertellen, beleven en uit te breiden voor de gebruikers van nu en de toekomst.

Voorbeeld projecten

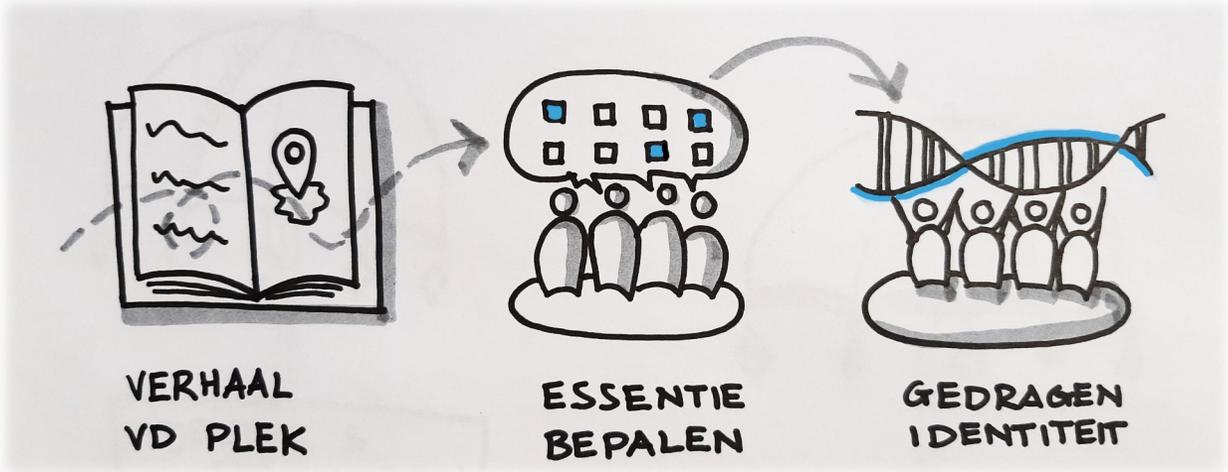
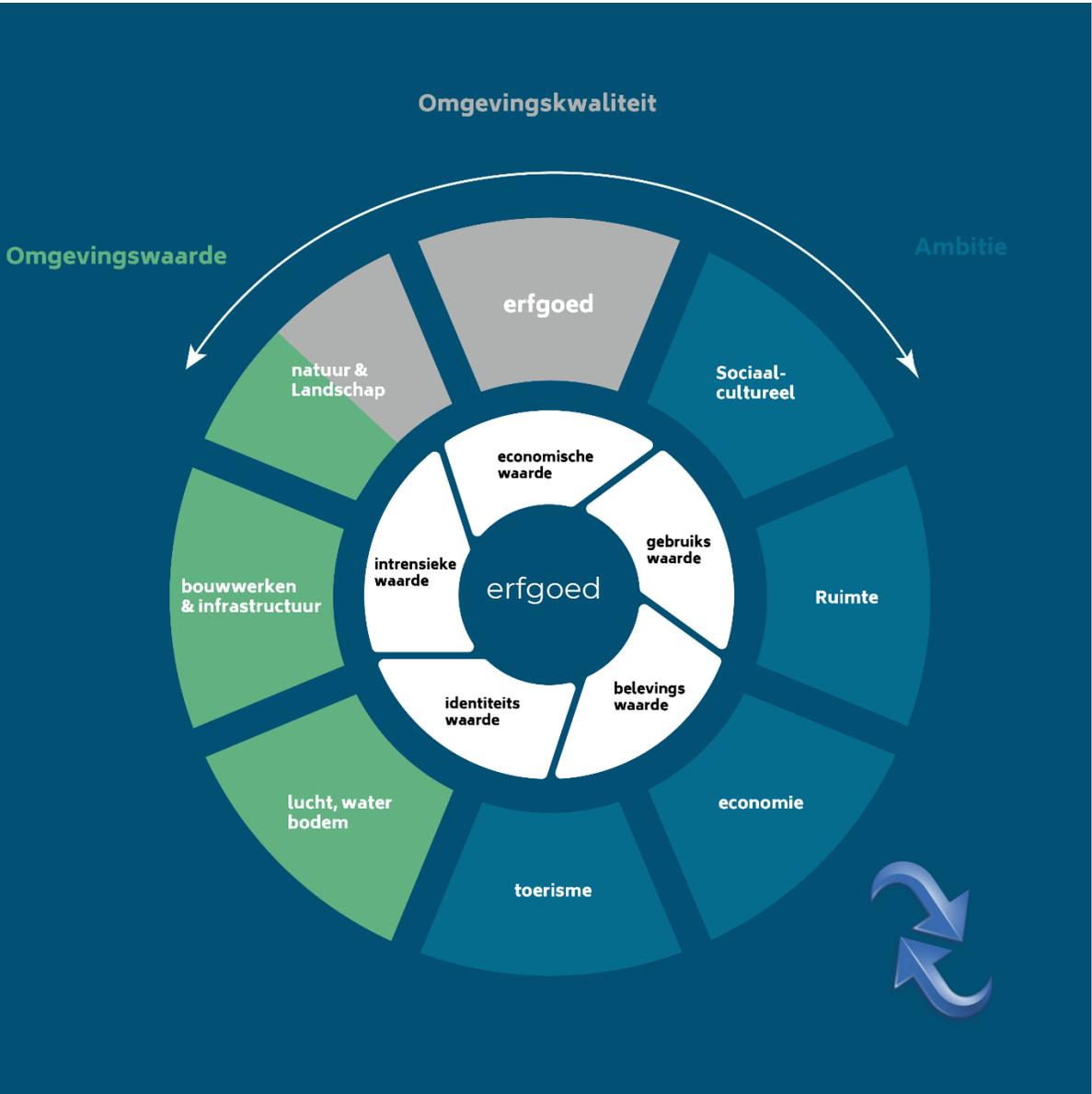
Placemaking

Creëer een verscheidenheid aan opties zodat er voor iedereen wat is: ontmoeten, eten/drinken, spelen, bewegen, rusten/overnachten, onderzoeken/ontdekken, consumeren, bewonderen

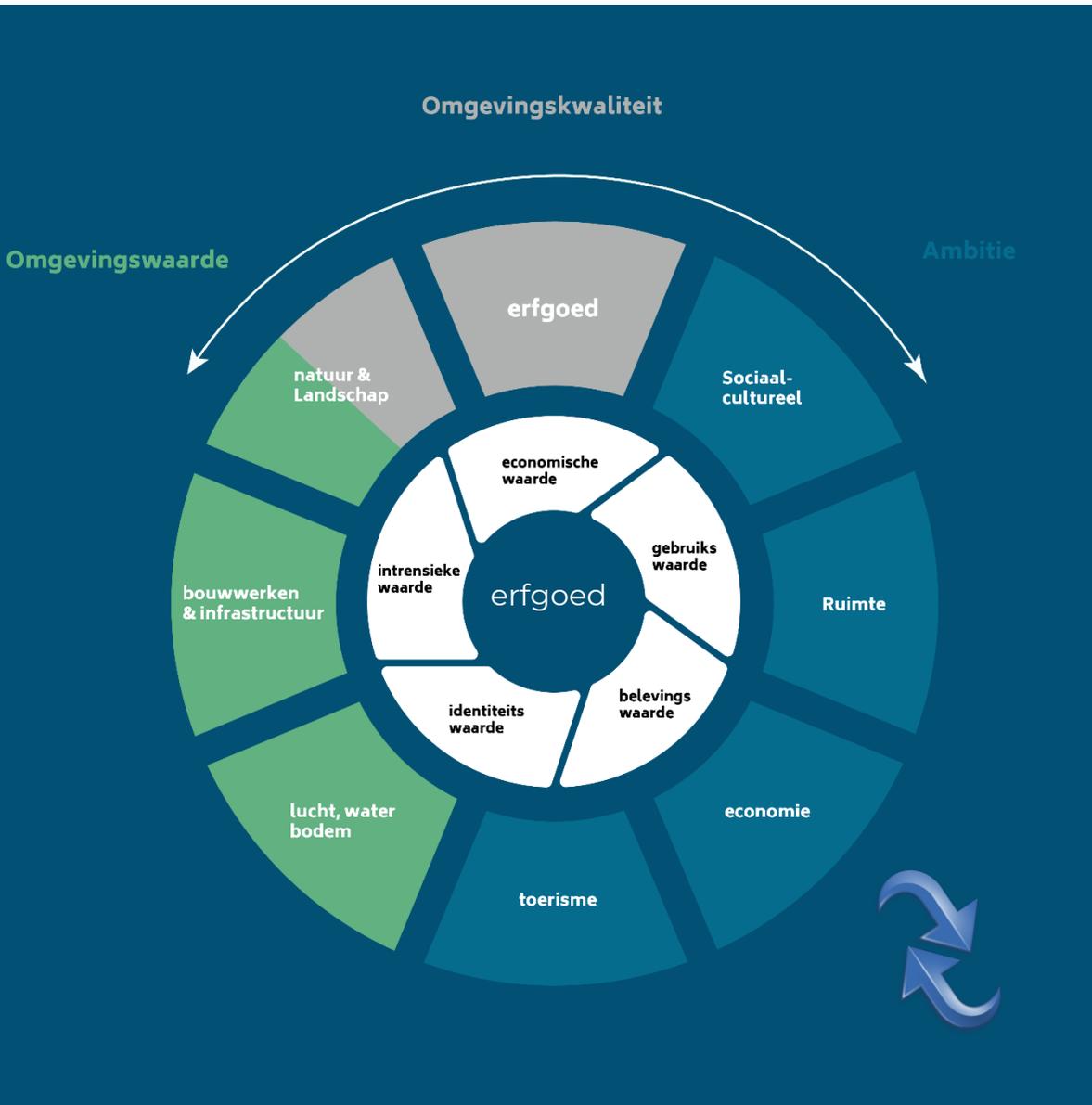
Creëer gezamenlijke visie op de nieuwe gekozen gebiedsidentiteit

In voortdurend samenspel met alle opgaves en ambities

conclusie

Creëer gezamenlijke visie op de nieuwe gekozen gebiedsidentiteit

WELK VERHAAL WIL JE VERTELLEN?

- Verhaal van de plek
- Kernkwaliteiten
- Verhaallijnen

HOE WIL JE HET VERTELLEN EN GEBRUIKEN?

- Stedebouw
- Architectuur
- Openbare ruimte
- Digitaal
- Beleven en benutten
- nieuwe functies

conclusie

TML

Waardecreatie – verbinden van belangen

Dialogo:

Inzicht in elkaars perspectief.
Wat is de gemene deler?

Keuzes maken:

Wat is essentieel voor
het 'verhaal als geheel'

functionele bruikbaarheid
samenhang
doelmatigheid
bereikbaarheid

identiteit
diversiteit
herkenbaarheid
betekenis

aanpasbaarheid
uitbreidbaarheid
doelmatigheid in tijd